

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST ŽIVO VRELO

Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji • GOD. XLII • CIJENA: 2 €

PREZBITERSKA SLUŽBA
od 20. srpnja do 14. kolovoza 2025.

Vicente Carducho,
Svećeničko ređenje, 1632. – 1634.

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

živo vrelo

God. XLII. (2025.)
Liturgijsko-pastoralni list
za promicanje liturgijske obnove

Glavni i odgovorni urednik:
Mario Kopjar

Uredničko vijeće:
Mario Kopjar, Zvonko Pažin,
Ivica Raguž, Milan Dančuo,
Ivan Bingula

Predsjednik uredničkog vijeća:
mons. Zdenko Križić

Uredništvo:
Mario Kopjar, Vječna Tadić Stepinac

Grafička priprema:
Siniša Kolar, HILP

Izdavač i nakladnik:
Hrvatski institut za liturgijski pastoral
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji
Ksaverska cesta 12a
10000 ZAGREB

Telefon: 01 5635 050
e-mail: hilp@hilp.hr
www.hilp.hr

Tisak:
Denona d.o.o., Zagreb

ISSN 1331-2170 – UDK 282

UREDNIKOVA RIJEČ

Prezbiterijska služba 1

NAŠA TEMA: PREZBITERSKA SLUŽBA

Anđelo Maly: Prezbiterijska (ili svećenička?) služba
u Svetom Pismu 2

Zlatko Vlahek: Prezbiterijsko služenje u svjetlu
dekreta *Presbyterorum ordinis* 8

Zvonko Pažin: Prezbiter, navjestitelj i slavitelj
Kristova djela spasenja 14

OTAJSTVO I ZBILJA

Biblijsko-teološka razmišljanja:
A. Vučković, H. Zovko, I. Benaković, M. Horvat, I. Jurić

Šesnaesta nedjelja kroz godinu 20

Sedamnaesta nedjelja kroz godinu 24

Osamnaesta nedjelja kroz godinu 28

Preobraženje Gospodinovo 32

Devetnaesta nedjelja kroz godinu 36

U DUHU I ISTINI

Ivan Andrić: Blago narodu 40

Prezbiterijska služba

U tišini oltara, gdje duša osluškuje tihi dah vječnosti, svećenik stoji kao čovjek koji pripada i Bogu, i ljudima. Njegov život postaje odgovor na neizgovoren poziv, predanje koje ne traži riječi jer se odluka očituje u darovanosti srca. Poziv mu je prožet ljubavlju koja sve grli.

Služi nježnošću, spašava strpljivošću, živi molitvom i pruža blizinu. Njegova prisutnost podupire one koji posrću, nosi umorne, gradi prostor gdje Krist nalazi dom. Korača kao brat među braćom i sestrama, s vjerom koja nosi, sa srcem koje ljubi. Iz njegova bića izvire služenje koje se ulijeva u dane, u susrete, u poglede, u molitvu. Sve što čini, čini u povjerenju koje se oslanja na pogled Oca, u vjernosti svojoj prezbiterijskoj službi.

U toj poniznoj darovanosti, srce se otvara, a Bog preko njega ljubi, liječi, prašta i hrani svijet. Hodajući u jednostavnosti svakodnevce, njegove oči traže i prepoznaju Boga u slabima, starima, uplakanima, u onima što lutaju. U tom hodu postaje blizina Nevidljivog, miris posvećenja što se ne zadržava na odjeći, nego se utiskuje u srce.

U svemu što čini, njegovo biće pulsira kao srce naroda, kao ruke koje prinose, kao tišina koja otvara prostore Božje blizine. Kada govori, njegove riječi šire svjetlo. Kada šuti, tišina govori dublje i tada Bog najjasnije progovara.

Njegova prisutnost u liturgiji postaje mjesto susreta svetoga i svakodnevnoga. Tamo se oblikuje po svetom, ondje raste u dubini i prisutnosti. Njegova vjernost uranja u smisao svakog glasa i šutnje. Liturgija sjaji kao živi prostor u kojem vječnost ulazi u sadašnjost. Svaki ton, pokret i šutnja pronalaze svoje mjesto u simfoniji milosti. Svećenik pažljivo čuva ritam tog otajstva, ritam koji nosi ljepotu, istinu i život.

U vremenu kada tišina vjere biva nadjačana bukom svijeta, svećenik ostaje budan čuvar svetoga, glas koji šuti da bi se Bog mogao čuti. Liturgija nije njegova scena ni igra, već hram, živi organizam milosti gdje se vječnost spušta u sadašnjost. Pozvan je, ne da vlada, već da ljubi. Ne da upravlja, nego da služi. Ne da mijenja svijet silom, već nježnošću, žrtvom, trpljenjem i molitvom. Tu je da bude posljednji, da podupre slabosti drugih, da šutnjom osluškuje bol, a vjerom i svojom prezbiterijskom službom gradi prostor gdje Krist prebiva.

Urednik

Prezbitera (ili svećenička?) služba u Svetom Pismu

ANĐELO MALY

Refleksija o prezbiterskoj, odnosno svećeničkoj službi u Svetom pismu zahtjevnja je i ograničavajuća zadaća iz nekoliko razloga. Prvi je terminološke naravi, jer se pod pojmom prezbitera i svećenika *krije* šire značenje od onoga na koje pojedinac misli kada kaže »prezbiter« i/ili »svećenik«. Postoje i povijesna ograničenja prema kojima su se ove *institucije* tijekom povijesti mijenjale i doživjele različite konotacije ovisno o kontekstu u kojemu su nastajale i razvijale se. Treći razlog je interpretacijske naravi i povezan je sa službom prezbitera i/ili svećenika kroz poteškoće razumijevanja njihovih funkcija u svjetlu aktualnog poimanja njihove službe.

Prezbiter i/ili svećenik? Terminologija

Na samome početku, potrebno se zapitati postoji li razlika između pojmova »prezbiter« i »svećenik«? Je li riječ o istoznačnicama ili su ova dva termina etimološki, ali i funkcionalno različiti? Naime, u međusobnoj komunikaciji, rijetko da će neki crkveni službenik sebe predstaviti kao »prezbitera«, dok ćemo češće čuti kako se govori o svećenicima, a ne o prezbiterima. Stoga, tehnički govoreći, razlika između prezbitera i svećenika postoji, i ona je velika već na terminološkoj razini. Govoreći o prezbiteru i/ili svećeniku, prvo na što pojedinac pomisli je stupanj svetoga reda. Pojam prezbitera bi tako u svakodnevnom govoru označavao svećenika, službenika Crkve i djelitelja sakramenata. Međutim, detaljnija analiza pojma »prezbiter« upućuje na širi i drugačiji spektar značenja i podrijetla ovih *osoba*.

Riječ prezbiter doslovni je prijevod grčkog pojma πρεσβύτερος (*presbyteros*), komparativa pridjeva πρεσβυς (*presbys*), a koristi se u sljedećim slučajevima:

- 1) Da ukaže na starost neke osobe u odnosu na mlađu (usp. *Lk* 15,25), ili da jednostavno znači *starac* u pozitivnom smislu riječi (podrazumijevajući dostojanstvo i čast; usp. *Izr* 20,29; *Sir* 25,4-6);
- 2) Kao politički naslov kojim se opisuje predsjednik zajednice ili autonomni organ vlasti koji imaju administrativnu i sudsku službu u zajednici, zbog čega LXX često prevodi hebrejski pojam זָקֵן מִן (z^qqēnīm – starješine) sa πρεσβύτεροι (usp. *Post* 50,7; *Lev* 4,15), umjesto sa γέροντες (*gerontes*);
- 3) S dvostrukim značenjem pri čemu upućuje na nečiju staračku dob (usp. *Post* 18,11; 19,4; 24,1; *Iv* 8,9; *1Tim* 5,1-2; *Heb* 11,2) ili je naslov za pojedinca koji vrši povjerenu mu službu kao odgovornog u zajednici (usp. *1Pt* 5,5), često smatranog nositeljem doktrinarne i normativne predaje (usp. *Mt* 15,2; *Mk* 7,3.5).

Prema navedenim slučajevima, moguće je zaključiti kako je prezbiter onaj koji ima određeno dostojanstvo, zahvaljujući povlaštenom položaju u društvu ili zajednici. Drugim riječima, čini se da prezbiter, odnosno starješina, u prvoj instanci predstavlja odgovornu osobu koja unutar naroda najvjerojatnije zbog svog životnog iskustva i kreposti može davati važne savjete i smjernice.

Peter Paul Rubens, *Abraham susreće Melkisedeka*, 1625.

Iz prethodno navedene sintagme je vidljivo kako je hebrejska riječ za svećenika כֹהֵן (*kōhēn*), termin koji je etimološki nejasan.

Termin כֹהֵן (*kōhēn*) LXX više od 700 puta prevodi s grčkom riječi ἱερεύς (*hiereus*) ili njezinim izvedenicama: ἱερατεύω (*hierateuō* – vršiti svećeničku službu), ἱεράτευμα (*hierateuma* – svećenstvo), ἱερωσύνη (*hierōsynē* – svećeništvo) i ἱερατεία (*hierateia* – svećenstvo, svećenici).

Etimološki gledajući, ἱερεύς (*hiereus*) dolazi od pridjeva ἱερός (*hieros*) koji znači »svet, posvećen, častan« i samim time je moguće zaključiti kako svećenik mora biti povezan sa svetim. Vjerojatno se iz ovog razloga u grčkom jeziku uz ἱερός (*hieros*) znaju naći i njegovi sinonimi θεῖος (*theios* – božji, božanski) ili ἅγιος (*hagios* – svet, posvećen). Svećeničku ulogu je moguće povezati i shvatiti samo u kontaktu sa svetim. Svećenik je osoba koja služi bogu/ Bogu te posreduje između ljudi i božanstva, vršeći svete obrede.

Iz navedene terminologije proizlazi važna činjenica, a to je da svećenik predstavlja onoga koji se brine o svetim stvarima i prinosi žrtve, dok bi prezbiter (starješina) bio osoba koja je zadužena za organizaciju

i upravljanje života u zajednici. Polazeći od same terminologije, proizlazi kako je prva služba sakralna, a druga profana.

Funkcija prezbitera i svećenika

Kroz navedeno pojmovlje moglo se vidjeti kako je osnovno i prvo značenje prezbitera-starješine povezano uz profane stvari. Što onda sa svećeništvom i kako ga povezati uz prezbitera? Je li s vremenom osoba prezbitera postala sveta institucija, odnosno povezanija sa sakralnim i koji su događaji to uvjetovali? Sa sigurnošću možemo potvrditi da je ispravno tako promišljati, ali iz vrlo jednostavnog razloga. Kad-tad bilo je potrebno *povezati* svjetovno i duhovno kroz određene institucije, odnosno osobe...

Svećenička služba u Starom zavjetu

Svećenička služba u organiziranom smislu se ne pojavljuje odmah u Svetom pismu Staroga zavjeta. U vrijeme praotaca dok nema hrama, biblijski i arheološki izvještaji svjedoče o različitim kulturnim središtima, prema čemu je jasno da je u početku bilo svećenika koliko je bilo takvih središta, a svećenici su uglavnom bili stranci (svećenik Melkisedek u *Post* 14,18 ili Poti-Fer u

Post 41,50). Tek nakon centralizacije države javljaju se središnja svetišta: Betel i Dan na sjeveru i Jeruzalem na Jugu. Službeno svećeništvo se pojavljuje tek u pustinji kada ga Mojsije ustanovljuje posvećujući Levijevo pleme (usp. *Izl* 32,25-29) kao *izdvojeno* i s posebnim položajem: primjerice, neće posjedovati nikakvu baštinu u Obećanoj zemlji i bavit će se samo kultom. U to prvotno vrijeme, pored levitskog svećeništva još uvijek postoji i obiteljsko svećeništvo (usp. *Suci* 6,18-29; 13,19; 17,5; *1Sam* 7,1). Tek u vrijeme monarhije nakon kralja Davida, kada Jeruzalem postaje bogoštovno središte, svećeništvo postaje organizirana institucija. S jačanjem državnog aparata, i uloga svećenika oko svetišta biva sve složenija. Jeruzalemski hram ima svoga velikog svećenika (כֹּהֵן גָּדוֹל – *kōhēn gādōl* ili כֹּהֵן שֹׂאֵתָה – *kōhēn hārōʾš*: *2Kr* 12,11; 22,4; 23,4; 25,18) i svećenike drugog reda (כֹּהֵן מִשְׁנֶה – *kōhēn mišneh*: *2Kr* 23,4; 25,18). U administraciji hrama i ekonomskim pitanjima, veliki svećenik ima uza se svećeničke starješine (מִנְיָהֲכָה גִּבּוֹרִים – *zīqnē hakkōhanīm*: *2Kr* 19,2; *Iz* 37,2; *Jr* 19,1) te se spominje i vjerojatno još jedna niža kategorija, a to su svećenici »čuvari

praga« (*2Kr* 12,10; 22,4; 23,4; 25,18). Svi su oni bili državni službenici jer je jeruzalemski hram bio »kraljevski i nacionalni hram« (*Am* 7,13), dok je veliki svećenik bio u posebnom odnosu s vladarom.

Koje bi stoga bile svećeničke funkcije kako ih nalazimo u Svetom pismu Starog zavjeta? Temeljni tekst za odgovor na ovo pitanje nalazi se u Ponovljenom zakonu: »Daj Leviju tvoje urime i tvoje tumime čovjeku milosti svoje... On uči Jakova tvojim odredbama i Izraela tvojemu zakonu. On podiže kâd k tvojim nosnicama i paljenicu na žrtvenik ti stavlja« (*Pnz* 33,8a.10).

Svećenik, jer zna kako uči u odnos s božanstvom, sa svetim, je prvotno čovjek obreda, više nego riječi i stoga može imati različite funkcije. Svećenik može prorokovati, ali samo jer zna što mu Bog govori, dok u isto vrijeme on može biti i vrač, iscjelitelj, čarobnjak i tome slično.

Jasno je vidljivo kako je jedna od osnovnih svećenička zadaća prorokovanje, odnosno on je osoba koja daje odgovore koji dolaze iz sfere božanskoga. Kad se god narod ili pojedinac nalazio pred nekom teškom odlukom, obraćali su se službenom posredniku da im kaže božansku namisao o rješavanju problema. Danovci se tako obraćaju svećeniku Miki sa riječima: »Upitaj Boga da znamo hoće li nam uspjeti put koji smo poduzeli.« (usp. *Suci* 18,5-6).

S vremenom se razvija služba svećenika, te on od proroka postaje učitelj, a javlja se i zasebna proročka karizma (usp. *2Sam* 7,3.4-17; 12,1-12.25; *1Kr* 11,29-39; 13). U knjizi Ponovljenog zakona nalazimo kako Mojsije povjerava Zakon (*tôrā*) svećenicima (usp. *Pnz* 31,9). Svećenik je tako čovjek nauke koji narod uči pravilnom ponašanju u odnosu prema zakonu i on je također i čuvar zakona, ponaosob zakona povezanih sa sve-tošću (usp. *Lev* 7; 15,28; *Br* 6,9-10). Usko povezano sa službom naučavanja je i uloga sudca zajedno sa starješinama naroda (usp. *Pnz* 17,8-13; 21,5). I svećenik Eli je za vrijeme svoje svećeničke službe zaslužio status sudca u Izraelu (*1Sam* 4,18), a dok prorok

John Singleton Copley, Svećenik Eli i Samuel, 1780.

Ezekiel u uredbama o svećenicima donosi konkretne upute (Ez 44,23-24).

Treća zadaća svećenika koju Ponovljeni zakon stavlja na posljednje mjesto je najpoznatija i možda najopćenitija: svećenik je odgovoran za bogoslužje, prinošenje žrtava i blagoslivljanje naroda. U vrijeme velikih slavlja i kraljevi su mogli prinositi žrtve, ali oni su vjerojatno za vrijeme obreda bili u pratnji svećenika. Prema biblijskim izvještajima, postojale su i druge svećeničke službe, među kojima blagoslivljanje naroda u Božje ime (usp. *Pnz* 10,8; 21,5), puhanje u trubu za vrijeme svečanosti (usp. *Br* 10,10), nošenje Kovčega saveza (usp. *Jš* 3,3-17), kao i raznovrsne obredne dužnosti (usp. *Izl* 30,7-9; *Br* 8,1-3; *Lev* 24,5-9). U svim svojim dužnostima svećenici su, kao Božji službenici i sluge, uživali veću svetost od ostatka naroda, o čemu najviše govore tekstovi svećeničke predaje (*Izl* 29; *Br* 3-4; *Lev* 8) i prorok Ezekiel (*Ez* 40 – 48).

Svećeničko poslanje je podrazumijevalo visoke zahtjeve, zbog čega je jasna proročka kritika svećeništva (usp. *Hoš* 4,4-11; *Ez* 8; *Sef* 3,4; *Mih* 3,11; *Mal* 2,1-9 i sl.). Svećenstvo je zaduženo da Izrael održi u stanju svetosti, jer je Izrael *sveti narod* (usp. *Izl* 15,5-6) koji pripada osobno Bogu jer njime *upravljaju* njegovi svećenici. Svećenik ima poput proroka strogo religiozno poslanje koje vrši u okviru institucija. Možemo stoga s pravom zaključiti da svećenik »nosi narodu Božju riječ u ime predaje, a ne u ime svog vlastitog poglavara; oživljava sjećanje na velike spomene svete povijesti i naučava Mojsijev Zakon. Prikazuje Bogu molitvu naroda u bogoslužju i na tu molitvu odgovara Božjim blagoslovom i podržava u izabranom narodu kontinuitet religioznog života slijedeći svetu predaju« (Jean-Louis Ska, 137).

Svećenička služba u Novom zavjetu

Stanje se u novozavjetno vrijeme vrlo malo promijenilo, jer svećenici (članovi saducejske stranke) ostaju poslužitelji hrama (do 70. godine!), dok Zakon i tradiciju proučavaju pismoznanci i farizeji. Ovo je

iznenađujuća činjenica, jer svećeništvo napušta ono što se činilo njegovim bitnim poslanjem u Izraelu, a to je proučavanje Zakona, te se okreće više prinošenju žrtava i služenju u hramu, što su funkcije zajedničke svećenicima svih religija. Ujedno, Isus Krist svojim učenicima ne povjerava zadaću da prinosе žrtve ili da sagrađe novi hram. Njihovo je poslanje naviještanje Evanđelja i stvaranje zajednice koja će živjeti po tom idealu, tako da Evanđelje ne naviješta samo neki novi način obrednog slavljenja Boga, već i novi način postojanja.

Iako Isus nigdje u evanđeljima ne govori za sebe da je svećenik ni da su svećenici oni koje on *izabire*, Poslanica Hebrejima naširoko tumači Isusovo svećeništvo i koristi *svećenički* rječnik (usp. *Heb* 5,1-10; 7,20-28; 9,6-7.11-14; 10,11-14), odakle i proizlazi većina kasnije teologije o svećenstvu. Jedan od glavnih razloga zbog kojega se u Novom zavjetu ne govori o svećeničkoj službi kako ju mi zamišljamo je taj da je služba i naslov »svećenik« bila preusko povezana sa svećenicima židovskog hrama. Službe koje možemo povezati sa svećeničkim starozavjetnim službama u Novom zavjetu bile bi »učenik-apostol«, »prezbiter-nadglednik« i »slavitelj Euharistije«. Novozavjetni model *svećenika* kao učenika i apostola posebno je povezan sa služenjem (*διακονία* – *diakonia*: usp. *Rim* 12,7; *1Kor* 9,4-7; *2Kor* 3,7-9) i naviještanjem Riječi (usp. *Dj* 6,2-4). Služenje se osim u konkretnoj situaciji pomaganja drugima, pokazuje i kroz molitvu (*2Kor* 9,11-12).

Riječ je o svetoj i milosnoj službi, kako ju naziva apostol Pavao u Poslanici Rimljanima: »Da budem bogoslužnik (*leitourgón* – *leitourgon*) Isusa Krista među poganima, svećenik (*ιερουργοῦντα* – *hierourgon-ta*) evanđelja Božjega te prinos poganâ postane ugodan, posvećen Duhom Svetim« (*Rim* 15,16).

Pojam *leitourgós* (*leitourgós*) ne primjenjuje se samo za svećenstvo ili za obred, premda može imati u određenim kontekstima obredno značenje (usp. *Heb* 8,2).

Služba koju Pavao ima kao *ἱεραρχοῦντα* (*hierourgounta*), kao onaj koji »vrši Božju službu«, ne odnosi se na starozavjetno pri-nošenje žrtava uz paljenje prinosa, već na posvećivanje ljudi ognjem Duha Svetoga, a to se čini naviještanjem Evanđelja.

Dok su apostoli bili misionari koji su osnivali zajednice, rezidencijalnu *sveće-ničku* službu su u tim zajednicama vršili prezbiteri-nadglednici, čija je prvotna funkcija bila administrativna (usp. *1Kor* 12,28; *1Tim* 3,4-5; *Tit* 1,9). Osim upravlja-nja, oni su bili službeni učitelji u zajednici kao prenositelji ispravnog nauka primlje-nog od apostola kao i uzori dobrog pona-šanja i discipline. Precizirajući činjenice, »učenici-apostoli« bi bili više karizmatički usmjereni, dok su prezbiteri-nadglednici institucionalno orijentirani. Uspoređujući svećeničku službu kako je ona opisana u Starom i Novom zavjetu, vidimo da sveće-nik u konačnici ostaje onaj koji posvećuje narod kao učitelj i širitelj Riječi spasenja. U prvim kršćanskim zajednicama i njihovom institucionalizacijom stvaraju se određene strukture po uzoru na starozavjetne, prvot-no sa smislom očuvanja predaje i prenoše-nja iste, a jedna od tih bila je i *prezbiterat*.

Prezbiterijska služba u Starom zavjetu

Govoreći o prezbiterima kao starješinama u Svetom pismu Staroga zavjeta, polazišna točka je da njihovo podrijetlo treba tra-žiti u patrijarhalnom poretку izraelskog društva. Starješine (heb. *זִקְנִים* – *z'qēnīm*; gr. *πρεσβύτεροι* – *presbyteroi*) su bili glavari i samo predstavnici velikih obitelji ili naroda, bez ikakve upravne vlasti te uvijek pod-ložni odgovornima za narod (kao Mojsije ili Jošua). Sugestivna je naredba kojom Bog zapovijeda Mojsiju da sabere sedamdeseto-ricu muževa »između starješina izraelskih« (*Br* 11,16-17) na koje stavlja nešto od Moj-sijevog duha te oni počinju prorokovati (*Br* 11,24-25). Starješine su općenito gledajući uglednici, organi vlasti (usp. *Jr* 26,17; *Ez* 8,11,12; *Izr* 31,23) koji brinu uglavnom za profane stvari.

Prezbiterijska služba u Novom zavjetu

U povijesnom kontekstu, služba starješina doživljava promjene tek u vrijeme Seleuko-vića (Antioh III., 223.-187. pr. Kr.) kad se po-činju nazivati vijećem staraca (gr. *γερούσια* – *gerousia*; usp. *2Mak* 1,10; 4,44; 11,27), kasnije zamijenjena sinedrijem (*συνέδριον* – *synedrion*). Moguće je pretpostaviti da su *πρεσβύτεροι* (*presbyteroi*) bili laici tako da ih u novozavjetno vrijeme među sastav-nicama sinedrija često nalazimo zajedno uz *ἀρχιερείς* (*arhiereis* – veliki svećenici) i *γραμματεῖς* (*grammateis* – pismoznanci).

U raspravama o čistom i nečistom, Isus se poziva na »predaju starih« (*παράδοσις τῶν πρεσβυτέρων* – *paradosis tōn pre-sbyterōn*: *Mk* 7,1-23; *Mt* 15,1-20), nazivajući je i predajom »ljudskom« (*τῶν ἀνθρώπων* – *tōn anthrōpōn*: *Mk* 7,8.9.13). U kontek-stu se ova Isusova rasprava ne odnosi na autoritet Zakona, već na primjenu istoga i tumačenja unutar pojedinih židovskih sku-pina. Starješine se tako stavljaju u odnos sa pismoznancima ili onima koji tumače ili potvrđuju zakonske predaje.

Prema izvještajima iz Djela apostolskih, starješine susrećemo tek u trenutku kada im Pavao i Barnaba donose milostinju u Jeruzalem (*Dj* 11,30) i zatim u izvještaju o apostolskom skupu, kao i u pisanju apo-stolskih odluka (*Dj* 15; 16,4). Posljednji put se spominju kada ih Pavao susreće u Jeruzalemu zajedno s Jakovom (*Dj* 21,18). Starješine se prema izvještajima u *Dj* 15; 16,4 spominju zajedno s apostolima (*ἀπόστολοι* – *apostoloi*) i tako najvjerojatnije pred-stavljaju najvišu sudbenu i učiteljsku vlast u prvotnoj Crkvi. Očito je da je rast zajed-nice uvjetovao razvoj unutarnjeg uređenja i prisutnost osoba različitih službi prema nji-hovoj dobi i sposobnosti.

Prvi novozavjetni spis koji spominje prezbiterijsku službu je Jakovljeva poslanica: »Boluje li tko među vama? Neka dozove starješine Crkve (τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας – *tous presbyterous tēs ekklēsias*)! Oni neka mole nad njim mažući ga uljem u ime Gospodnje« (*Jak* 5,14). Jasno je kako

se ovdje više ne radi o osobama u odmakloj dobi sa određenom profanom službom, već je riječ o konkretnom daru molitve koja je djelatna u njihovoj funkciji, odnosno prezbiteri imaju liturgijsku službu. U Prvoj Petrovoj prezbiterima su upućene riječi (usp. *1Pt* 5,1-3) koje imaju prvotno pastoralnu funkciju. Prezbiteri su zaduženi da pasu povjereno im stado, ali njihovo mjesto u zajednici ovisi o stadu i Natpastiru (r. 4). Oni su među stadom da se brinu za njega, vode i brane ga, ali ne zbog vlastitog naslova, već kao predstavnici istinskog pastira i čuvara (*1Pt* 2,25).

Zaključak

Što ili tko su na koncu prezbiter/i i svećenik/ci u Svetom pismu? Tko je tko ili što u cijeloj ovoj priči? Je li riječ o osobama, institucijama, službama ili nečemu trećemu?

U odgovoru na ova pitanja potrebno je shvatiti kako je oduvijek svaka zajednica trebala imati svoje predvodnike, odnosno osobe koje će upravljati životom u zajednici. Život je naravno trebalo osmisliti institucionalno i duhovno, ili drugim riječima, bile su potrebne osobe koje bi se brinule za vremene stvari i osobe koje bi se brinule za svete stvari. Kao u svim kulturama, tako je i u onoj biblijskoj, svećenik prvotno bio osoba čija je služba bila briga za sveto (lat. *sacrum*): sveta mjesta, svete čine, svete stvari. Upravo to je bila prvotna i osnova svećenička služba – ući u kontakt s najsvetijim, sa božanstvom. Sveto je odvojeno od naroda koji je profan (etimološki *pro-fanum*, ono što stoji »ispred hrama«). Svećenik u ovom smislu postaje posrednik između božanstva (Boga) i ljudi, ali je ujedno povezan i s jednom i drugom stvarnošću (usp. *Heb* 5,1-4). Iz ovog razloga, svećenik je ujedno i učitelj koji narod uči pravilima ponašanja prema *svetomu*. Svećenik je dakle, jednostavnije rečeno, onaj koji bi trebao posvećivati narod i učiti ih Božjem zakonu.

Osim službe posvećivanja, važna je tijekom biblijske povijesti bila i služba upravljanja. Tu službu su osim kraljeva koji su nekad

James Tissot, *Rasprava o čistom i nečistom*, 1886. – 1894.

vršili i svećeničku službu, činili njihovi namjesnici. Neki među njima su bili dobro upućeni u nauku, administraciju i sudstvo, ali i u samo upravljanje zajednicom. Oni su se nazivali starješinama – prezbiterima, kako nalazimo u svetopisamskim tekstovima. Ti su predstavnici naroda s vremenom postali složenija institucija na čijem su čelu bili nadglednici – biskupi. Njihova je služba ponajviše služila izgradnji zajednice. O njihovoj službi nalazimo nekoliko rijetkih svjedočanstava na stranicama Novog zavjeta. Možda bi bilo najbolje njihovu službu opisati kao »čuvari stada« (usp. *1Pt* 5,2) koje im je povjereno. Oni su trebali biti uzorom zajednice i čuvarima svete predaje.

Promatrajući svetopisamske izvještaje i navedenu terminologiju, vrlo je diskutabilno među biblijskim tekstovima (napose novozavjetnima) tražiti strogi pojmovni i funkcijski kontinuitet između biblijskih pojmova i funkcije svećenika-prezbitera (i biskupa) te njihove današnje službe. Većina njihovih službi može se povezati sa budućim teološkim razmišljanjima (skorima onima nakon nastanka novozavjetnih spisa).

Govoriti o svećenicima općenito, svećenicima-prezbiterima ili biskupima-prezbiterima na osnovu svetopisamskih tekstova ostaje vrlo kompleksna zadaća. Činjenica koja je stalna jest da je bilo svećenik, svećenik-prezbiter ili biskup-prezbiter institucija koja se brine (ili bi se trebala brinuti) za duhovno, a ne toliko za vremenito. ■

Prezbiterско služenje u svjetlu dekreta *Presbyterorum ordinis*

ZLATKO VLAHEK

Sveti otac Lav XIV.

Sveti otac Lav XIV. uputio je 5. lipnja 2025. g. poruku svećenicima okupljenima povodom jubileja svećenika pariške nadbiskupije i 60. obljetnice dekreta *Presbyterorum ordinis* u kojoj poziva svećenike na jačanje identiteta i ljubavi prema Isusu Kristu, prema smjernicama dekreta *Presbyterorum ordinis* Drugoga vatikanskog koncila.

Drugi Vatikanski koncil produbio je identitet svećeništva i predstavio ga, kroz cijelo svoje naučiteljstvo, kao izraz unutarnjih snaga, onih dinamika kojima se izgrađuje poslanje cijelog Božjeg naroda u Crkvi. Zahvaljujući Koncilu, Crkva je promišljajućidala dublje i novo značenje identitetu i poslanju svećenika: u skladu s njezinom biti svećeništvo ostaje u službi Kristovog spasenjskog poslanja. O tome govore koncilski dokumenti: *Presbyterorum ordinis*; *Lumen Gentium* 28; *Christus Dominus* 16, 28; *Optatam Totius* 22; *Apostolicam Autuositatem* 25; i *Ad Gentes* 39. Govor o identitetu i poslanju svećenika nailazimo i u postkoncilskim dokumentima: *Zakoniku kanonskoga prava*; *Pastores Dabo Vobis*, te *Direktoriju za službu i život svećenika*.

Unutar okvira izrečenog, a o 60. obljetnici, vrijedno je na ponovno čitati i razmatrati dekret *Presbyterorum ordinis*.

Dekret *Presbyterorum ordinis* O službi i životu prezbitera temeljni je dokument

koji ostaje nepresušno vrelo razmišljanja o identitetu, posvećenju i poslanju prezbitera. Iako je od publikacije proteklo već punih šezdeset godina, korisno je ponovno podsjetiti na temeljne odrednice i smjernice kojima je Koncil orisao službu i život prezbitera današnjeg vremena.

Iako nije moguće predstaviti cijeli dekret, naše će se razmatranje ograničiti na prva dva poglavlja: prezbiterat u poslanju Crkve i prezbitersko služenje.

1. Ekleziološka dimenzija svećenika

Koncilski oci su u dekretu *Presbyterorum ordinis* ocrtali jasnu, ali i obnovljenu sliku svećenika, koja se može ispravno razumjeti jedino ako je uokvirena cjelinama ekleziološkog i evangelizacijskog koncilskog govora. Drugi vatikanski koncil od samog je početka imao smjernicu da kao sredstvo za promicanje obnove i evangelizacije Crkve bude pravovremena prilagodba današnjim prilikama njezina pastoralnog djelovanja.

Presbyterorum ordinis u samom uvodu naglašava »ovome se radu u obnovi Kristove Crkve povjeravaju vrlo važni zadaci, te se pokazalo ipak vrlo korisnim da se o prezbiterima raspravi opširnije i temeljitije« (br. 1). Iz navedenog se uočava potreba za snažnom željom za teološkom, duhovnom i disciplinskom obnovom službe i života svećenika, kako bi se potaknulo svećenike i pomoglo im u obavljanju njihove velikog i nezamjenjivog poslanja u sadašnjem vremenu.

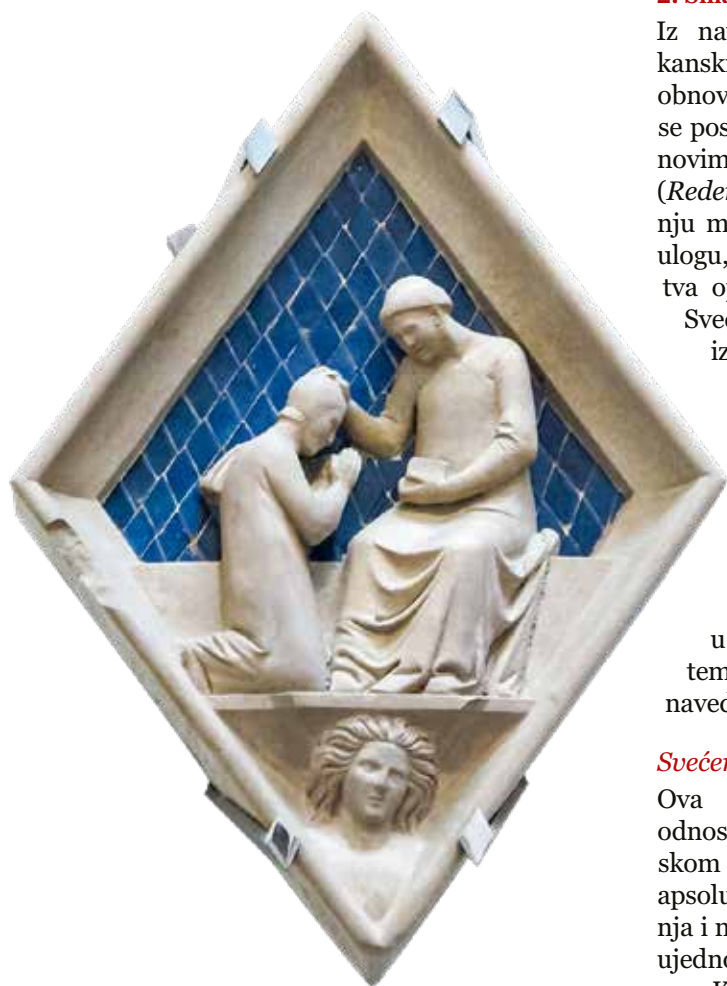
Papa sveti Ivan Pavao II. izražava istu ideju u apostolskoj pobudnici *Pastores Dabo Vobis* br. 18: »Danas, posebno, hitna pastoralna zadaća nove evangelizacije zahtijeva uključivanje cijelog Božjeg naroda i zahtijeva novi žar, nove metode i novi izraz za naviještanje i svjedočenje Evanđelja. Ta zadaća zahtijeva svećenike koji su duboko i potpuno uronjeni u Kristovo otajstvo i sposobni utjeloviti novi stil pastoralnog života, obilježen dubokim zajedništvom s papom, biskupima i drugim svećenicima te plodnom suradnjom s laicima, uvijek poštujući

i promičući različite uloge, karizme i službe prisutne unutar crkvene zajednice«.

Koncil naglašava Božju volju za općim spasenjem svakog čovjeka očitujući stvarnu svijest spasenja. Ponovno otkriva Kristovu ekonomiju spasenja, u kojoj i Crkva – sa svojim kršćanskim svećeništvom – otkriva bit vlastitog bića. Da bi se u svećenike usadila svijest o spasenju, *Pastores Dabo Vobis* naglašava: »svećenički život i djelovanje moraju nastaviti život i djelovanje samoga Krista« (br. 18); »svećenički život i služba moraju nastaviti očitovati prisutnost Učitelja« (br. 15); »svećenici moraju ponovno potvrditi svoje sakramentalno suobličenje Isusu Kristu, u kojem leži naš identitet, naše istinsko dostojanstvo, izvor naše radosti, sama osnova našeg života« (br. 18).

Novost koju je Drugi vatikanski koncil iznjedrio iz bogate i drevne baštine naglašava kako je Crkva zajedništvo u kojem su svi kršteni »ponovnim rođenjem i pomazanjem Duha Svetoga posvećeni u duhovni dom i sveto svećenstvo« (LG 10). Stoga je Crkva *communitas sacerdotalis* – *svećeničko zajedništvo* (LG 11; PO 12). Nadalje, *Lumen Gentium* i *Presbyterorum ordinis* prepoznaju i očituju Crkvu koja živi u otajstvu zajedništva analognog onome živog, funkcionalnog tijela koje karakterizira raznolikost i komplementarnost poziva i životnih stanja, službi, karizmi i odgovornosti; to također znači »jedinstvo poslanja« koje aktivno uključuje sve krštene u djelo izgradnje mističnog tijela Kristova i odvažno naviještanje Evanđelja cijelom svijetu.

To se poslanje ostvaruje u dva oblika svećeništva: općem i ministerijalnom svećeništvu, o čemu je ispravno razumijevanje potrebno ne samo za ovu temu, već i prije svega za izbjegavanje zloupotreba u vezi sa službom Riječi i slavljenjem sakramenata. U tom smislu, prema riječima pape sv. Ivana Pavla II. »Poseban dar svakog člana Crkve mora se mudro i pažljivo prepoznati, čuvati, promicati, razlučivati i koordinirati,

Nep. autor, Sveta ispovijed, 1337. – 1341.

bez miješanja uloga, službe ili teološkog i kanonskog statusa. Inače se Tijelo Kristovo ne izgrađuje niti se njegovo poslanje spasenja ispravno razvija... Ne možemo ugroziti hijerarhijski ustroj Crkve kako bismo pozvali pastire na poniznu svijest o služenju ili iz želje da laike dovedemo do pune spoznaje njihovog dostojanstva i odgovornosti. Ne možemo povećati zajedništvo i jedinstvo Crkve 'klerikalizacijom' laika ili 'laicizacijom' svećenika.« (Ivan Pavao II., *Govor sudionicima simpozija o sudjelovanju laika u pastoralnom služenju svećenika*, 22. travnja 1994.).

2. Slike svećenika

Iz navedenog shvaćamo da Drugi vati-kanski koncil teži provesti pravu i duboku obnovu. Ta obnova postaje učinkovita kada se poslanje Crkve provodi s »novim žarom, novim metodama i novim izričajima« (*Redemptoris Missio*, br. 30). U tom poslanju ministerijalno svećeništvo ima vitalnu ulogu, što ostaje vidljivo u slici svećeništva opisanoj u koncilskim dokumentima.

Svećenik je član Božjeg naroda, izabran između ostalih članova s posebnim pozivom (zvanjem), kako bi bio posvećen posebnim sakramentom (posvećenjem) i poslan (poslanje) da vrši specifične službe u služenju Božjem narodu i cijelom čovječanstvu. Svećenik je odabrani čovjek, posvećeni čovjek i poslani čovjek. To su nesumnjivo, u svom jedinstvu i nerazdvojitosti, temeljne karakteristike slika svećenika navedene u *Presbyterorum ordinis*.

Svećenik: odabrani i pozvani čovjek

Ova temeljna karakteristika svećenika odnosi se na poziv svećeništva. U koncilskom učenju je očito da je poziv svećenika apsolutno neodvojiv od njegova posvećenja i njegovog poslanja. Onaj koji ga bira je ujedno i onaj koji ga posvećuje i šalje: to jest, sam Krist, preko apostola i njihovih nasljednika. Ovu dogmatsku stvarnost potvrđuje *Presbyterorum ordinis* u jednoj od svojih početnih točaka: »Isti je Gospodin od vjernika – da bi srasli u jedno tijelo u kojem 'svi udovi nemaju iste službe' (*Rim* 12,4) – postavio neke da budu službenici, da u društvu vjernika posjeduju svetu vlast reda da prikazuju žrtvu i da opraštaju grijehe te da za ljude javno obavljaju svećeničku službu u Kristovo ime« (*Presbyterorum ordinis*, br. 2).

Naglašavajući božansku ustanovu ministerijalnog svećeništva, naglasak pada na božanski poziv svećenika. Svećenik nije, dakle, delegat zajednice pred Bogom, niti službenik ili Božji zaposlenik pred narodom.

Svećenika bira sam Bog između ljudi kako bi ostvario otajstvo spasenja u ime Kristovo. Poziv na svećeništvo protivi se takozvanim demokratskim sustavima za izbor pastira. Razmišljati u skladu s demokratskim izborom svetih pastira ozbiljan je problem, koji može iskriviti prvotnu i pravovaljanu inicijativu Božjeg djelovanja u odabiru i pozivu kandidata na svećeništvo.

Vrlo je usko povezano s takozvanim funkcionalizmom, koji se sastoji »u pogrešnom mentalitetu koji ministerijalno svećeništvo svodi na strogo funkcionalne aspekte. Samo 'igrati' ili 'vršiti' ulogu svećenika, obavljati nekoliko službi i osiguravati dovršetak raznih zadataka činilo bi cjelokupno svećeničko postojanje. Takvo reduktivno shvaćanje identiteta svećeničke službe riskira guranje njihovih života prema praznini, praznini koja se često ispunjava načinom života koji nije u skladu s njihovom samom službom«. (*Direktorij za službu i život svećenika*, br. 44)

Svećenik: Posvećeni čovjek

Koncilska slika svećenika je slika čovjeka ontološki preoblikovanog s Kristom, Glavom i Pastirom Crkve, kako bi izvršio određeno poslanje. *Presbyterorum ordinis* naglašava posebno sakramentalno posvećenje svećenika, koje ih čini sudionicima u samom svećeništvu Krista, Glave Crkve.

Duhovna snaga koju zadobiva zaređeni svećenik ne proizlazi iz zajednice, već iz poslanja apostolske tradicije, prenesene sakramentalnim polaganjem ruku (*1Tim* 4,14; 5,22; *2Tim* 1,6). Zaređeni svećenici su nositelji karizme (posvećenja-poslanja) koja počinje slanjem Sina od Oca, prenosi se na apostole i daje potrebnu ovlast za vođenje zajednice. Zaređeni svećenik zadobivenu duhovnu moć utemeljuje na apostolima, za izgradnju Crkve (*Ef* 2,20; *Otk* 21,14) i za život svijeta.

Ministerijalno svećeništvo, polaganjem ruku i pomazanjem, nastavlja poslanje koju su apostoli primili od Krista; osnaženo je apostolskim autoritetom i svjedoči s tim

autoritetom tradiciju Crkve. Ministerijalno svećeništvo je ustanovljeno da izgrađuje i daje vitalnost Crkvi, u kojoj i za koju postoji.

Koncilska dobro znana formula: *agere in persona Christi capitis – djelovati u ime Krista koji je Glava Crkve (Presbyterorum ordinis*, br. 2), označava svećenika kao »predstavnik Krista«, tj. izražava da svećenik djeluje u osobi Krista Glave. Nadalje, *Pastores Dabo Vobis* govori u br. 16:

»Po ministerijalnom svećeništvu Crkva u vjeri postaje svjesna da njezino biće ne dolazi od nje same, nego od milosti Kristove u Duhu Svetome. Apostoli i njihovi nasljednici, budući da vrše vlast koja im dolazi od Krista, Glave i Pastira, stavljeni su – sa svojom službom – u prvi plan Crkve kao vidljivi nastavak i sakramentalni znak Krista u njegovu vlastitom položaju pred Crkvom i svijetom, kao trajnog i uvijek novog izvora spasenja, on 'koji je glava Crkve, svoga tijela, i sam njezin Spasitelj' (*Ef* 5,23)« .

Svećenik: Poslani čovjek

»Svećenici su uzeti između ljudi, postavljeni na korist ljudima u njihovu odnosu s Bogom« (*Presbyterorum ordinis*, br. 3). Svećenik je pozvan i posvećen da bude poslan ljudima. »Biti poslan« uključuje poslanje – spasenjsko djelovanje. Stoga se samo u odnosu na ovo specifično poslanje ostvaruje pravi identitet svećenika. Drugi vatikanski koncil potvrđuje bogoslužnu dimenziju svećeništva (Tridentskog koncila) i istodobno snažno naglašava misionarsku dimenziju svećeništva. *Presbyterorum ordinis* iznosi ova tradicionalna načela svećeništva zajedno: štovanje pridržano Ocu i naviještanje Evanđelja ljudima čine jedinstvenu stvarnost spasenja. »Bog im daje milost da budu služitelji Krista Isusa među narodima vršeci svetu službu evanđelja, kako bi narodi bili ugodan prinos, posvećen u Duhu Svetom« (*Presbyterorum ordinis*, br. 2).

Presbyterorum ordinis snažno govori o potrebi evangelizacijske prisutnosti svećenika među ljudima. Drugim riječima, svećenik mora biti prisutan u životu naroda

na vitalni i učinkovit način. Ako su aktivnosti svećenika ograničene na bogoslužne čine, koncilski željena preobrazba društva možda se neće dogoditi: »ne bi mogli biti Kristovi službenici kad ne bi bili svjedoci i djelitelji nikogoga drugog života osim zemaljskoga, ali ni ljudima ne bi mogli služiti ako bi im ljudski život i prilike ostali strani. Sama njihova služba na poseban način zahtjeva da se ne upriliče ovome svijetu, iziskuje ipak, da u ovome svijetu žive među ljudima« (*Presbyterorum ordinis*, br. 2).

3. Svećeničko služenje

U uvodu *Presbyterorum ordinis* navodi se da svećenici svojim ređenjem bivaju promaknuti u službu Krista proroka, svećenika i kralja te sudjeluju u njegovoj službi kojom se Crkva na zemlji neprestano izgrađuje kao Božji narod, Tijelo Kristovo i Hram Duha Svetoga (*Presbyterorum ordinis*, br. 1). Nadalje, dekret progovara o pozivu svećenika da prinosе žrtvu i opraštaju grijehe (*Presbyterorum ordinis*, br. 2). Ova posebna zadaća svećenika umetnuta je s povijesnom i dinamičkom vizijom Crkve, u kojoj »svi sudjeluju u poslanju« cijelog Tijela, ali »nemaju svi istu službu« (usp. Rim 12,4). Ponovno, u 2. poglavlju stoji: »prvotni je zadatak svećenika, kao suradnika biskupa, da svima naviještaju Božje Evanđelje« (*Presbyterorum ordinis*, br. 4). Ukratko, možemo utvrditi da dekret snažno naglašava ontološki aspekt svećeničkog postojanja, snagu prinošenja žrtve i primat riječi ili službe propovijedanja.

Svećenici kao službenici Božje riječi

Na Međunarodnom simpoziju o tridesetoj obljetnici proglašenja koncilskog dekreta *Presbyterorum ordinis* održanog 23.-28. listopada 1995. godine u Rimu, kardinal Joseph Ratzinger (papa Benedikt XVI.) u svom nagovoru »Život i služenje svećenika« ističe da za svećenike, u propovijedanju Božje riječi, Isus ostaje uzor, što se očituje u Mk 1,35-39: Isus se povlači u pustinju da moli. Kaže: »Hajdemo drugamo, u obližnja

Jean Fouquet, Sveti Ivan na otoku Patmosu, 1452. –1460.

mjesta, da i ondje propovijedam! Ta zato sam došao; njegovo propovijedanje je povezano s »istjerivanjem demona«. Isus ovdje ukazuje na pravi cilj svog dolaska. To ostaje odlučujući prioritet za sve njegove službenike. Propovijedanje nije samo govor, već djelotvorno djelo, rezultat molitve. Naše propovijedanje se ne odvija u lijepom i blagonaklonom svijetu, već u svijetu kojim dominiraju demoni.

Nadalje kaže da se u kršćanskom propovijedanju ne bavimo samo riječima, već Riječju, Logosom (Iv 1,1). Isusovo 'ja' je u središtu njegove poruke. Istovremeno, Isus nije govorio »u svoje ime« (Iv 5,43; 7,16). Njegovo 'ja' otvara se 'Ti' svoga Oca i nosi cijelu dinamiku trojstvenih odnosa. Stoga je kristološki karakter svećeništva trojstven, jer Sin izlazi od Oca i vraća se Ocu. On se objavljuje u Duhu Svetom. To znači da svećenik ne govori o sebi, već postaje glas Kristov, kako bi napravio mjesta Logosu i vodio do zajedništva sa živim Bogom kroz zajedništvo s Isusom.

... u kršćanskom propovijedanju ne bavimo se samo riječima, već Riječju, Logosom (Iv 1,1)

Govoreći o različitim vrstama propovijedanja, *Presbyterorum ordinis* nekoliko puta ističe: »Svećenik uvijek mora naučavati ne svoju mudrost, nego Riječ Božju i sve uporno pozivati na obraćenje i svetost« (*Presbyterorum ordinis*, br. 4). Propovijedanje Božje Riječi zahtijeva da svećenik duhovno umre sebi: »Ne živim više ja, nego Krist živi u meni« (*Gal 2,20*).

Svećenici kao služitelji sakramenata

Prema *Presbyterorum ordinis*, svećenici na poseban način sudjeluju u Kristovom svećeništvu slaveći liturgijske obrede i djelujući kao njegovi služitelji u slavljenju sakramenata. »Ostali sakramenti i djela apostolata, kao i sve crkvene službe, tijesno su povezani s Euharistijom i prema njoj su usmjereni« (*Presbyterorum ordinis*, br. 5).

Identitet svećenika neraskidivo je povezan s euharistijskom žrtvom. Reći da je

svećenik onaj koji obnavlja žrtvu Kalvarije znači, u vrlo stvarnom smislu, reći sve značajno o njegovom identitetu. Ova tvrdnja utemeljuje i podupire svaku drugu teološku izjavu koja se može izreći u odnosu na njega. Također definira bit njegove duhovnosti i odmah vodi do tvrdnje da je sveukupna svrha njegove službe izgradnja euharistijske zajednice.

Slavlje liturgijskih čina ono je što određuje bit svećenika jer mu je glavni zadatak obnoviti na oltaru Kristovu žrtvu na Kalvariji. Međutim, u posljednjim desetljećima, budući da je žrtveni aspekt mise bio sklon zasjenjivanju pretjeranim naglašavanjem drugih aspekata euharistije, bitan element svećeničkog identiteta – žrtveni aspekt – postao je donekle prikriven i zamagljen. Kriza svećeničkog identiteta može se povezati s manjkavom vjerom u misnu žrtvu. Drugim riječima, kriza u Crkvi koju danas proživljavamo uvelike je posljedica desakralizacije liturgije.

Zaključak

Dekret *Presbyterorum ordinis* od samog početka dokumenta naglašava da je svećenik pozvan postići svetost kroz vršenje i življenje prezbiterijskih službi, koje od njega ne samo da zahtijevaju tu predanost savršenstvu, već je i promiču i potiču (*Presbyterorum ordinis* br. 12). Posljedično, duhovni život svećenika mora težiti dosezanju razine koja ga čini prikladnim i proporcionalnim primljenoj službi. Poziv na svetost i obavljanje službe uzajamno se obnavljaju i podržavaju u svećeništvu. Sakramentalni dar svećeništva koji je Duh Sveti ulio u svećenika zahtijeva, putem dinamike koja mu je vlastita, intimno sjedinjenje s Kristom i svetost života. Duh Sveti, posvećujući svećenika i suobličujući ga Isusu Kristu, Glavi i Pastiru, stvara vezu koja, smještena u samom svećeništvu, zahtijeva da se asimilira i živi na osoban, slobodan i svjestan način kroz sve bogatije zajedništvo života i ljubavi te sve šire i radikalnije dijeljenje osjećaja i stavova Isusa Krista (*Pastores Dabo Vobis*, br. 72). ■

Prezbiter, navjestitelj i slavitelj Kristova djela spasenja

ZVONKO PAŽIN

Upitamo li nekog župnika koje su sve njegove dužnosti, popis bi bio podugačak. Osim nedjeljnih, blagdanskih i tjednih misa tu su sprovodi, vjenčanja, krštenja kao i priprave za sakramente. Sljedeće sjednice ekonomskog i pastoralnog vijeća, administracija, financijsko vođenje župe, izgradnja i održavanje crkvenih objekata... Štoviše, prema nekim smjernicama, župnik bi trebao k tome voditi i podupirati laičke udruge, zatim, uz redovnu katehezu treba bi organizirati susrete s mladima i s odraslim vjernicima, surađivati s predstavnicima vlasti, podržavati športska i ina društva, organizirati u župi koncerte i izložbe, njegovati kulturnu baštinu, itd. Razumljivo je onda da se neki župnici osjećaju kao direktori neke velike tvrtke... Pa ipak, što je temeljno, što je bitno, što je nosivo u ulozi i identitetu prezbitera, poglavito župnika? Pokušat ćemo naći odgovor u tradiciji Crkve a na osobit način u posvetnoj molitvi prezbiterskog ređenja.

Crkveno učiteljstvo o poslanju prezbitera

Svi su članovi Crkve dionici Kristove *trostruke službe: svećeničke, proročke i kra-*

ljevske. To se, međutim, na posve specifičan način uz biskupe odnosi na svećenike. Drugi vatikanski koncil veli: »Premda prezbiteri nemaju najviši stupanj svećeništva, a u obnašanju svoje vlasti ovise o biskupima, ipak su s njima povezani svećeničkom čašću te se na sliku Krista, vrhovnoga i vječnoga svećenika, po sakramentu reda kao pravi svećenici Novoga zavjeta posvećuju za propovijedanje evanđelja, za vođenje vjernika i za vršenje službe Božje.« (*Lumen Gentium*, br. 28)

Dakle, temeljna je svećenikova služba trostruka: *svećenička, proročka i kraljevska*. U svom razmišljanju zadržat ćemo se posebno na prvim dvjema službama. Takav pristup jasno vidimo u opisu izbora prvih đakona u djelima apostolskim (*Dj 15,6-29*): »Nije pravo da mi napustimo riječ Božju da bismo služili kod stolova. De pronađite, braćo, između sebe sedam muževa na dobru glasu, punih Duha i mudrosti. Njih ćemo postaviti nad ovom službom, a mi ćemo se posvetiti molitvi i posluživanju Riječi.« (*Dj 6,2b-4*).

Ovdje želimo *naglasiti* sljedeće: apostoli se brinu za cjelovit život kršćanske zajednice,

Svećeničko ređenje (Foto: Tiskovni ured Zagrebačke nadbiskupije), 2025.

kao što, primjerice, Pavao prikuplja darove za Crkvu u Jeruzalemu, međutim, oni ipak svojom temeljnom zadaćom smatraju upravo *naviještanje evanđelja i lomljenje kruha*, a vlast upravljanja delegiraju đakonima, smatrajući je, očito, manje vlastitom svojoj apostolskoj službi.

U istome svjetlu trebamo i danas gledati na kraljevsku službu biskupa i prezbitera.

Oni upravljaju Crkvom Božjom, kao pastiri. Međutim, u vršenju te službe oni imaju suradnike koji preuzimaju određene zadaće. Tako župnik postaje koordinator, a služenje i upravljanje vrše suradnici na području karitasa, župne kateheze, vođenja laičkih udruga i pokreta, na području uređenja prostora, financijskoga vođenja župe i tomu slično. Ne niječe se voditeljska i

pastirska uloga župnika, nego on tu službu u velikoj mjeri može i treba vršiti preko drugih voditelja. Međutim, one druge dvije službe: naviještanje evanđelja i slavljenje otajstava specifično je za prezbitere i njima je pridržano. Naravno, u bogoslužju sudjeluju svi krštenici: čitači, akoliti, i ostali službenici koji zajedno s cijelim pukom prinose sami sebe kao svoj duhovno bogoslužje. Međutim, prezbiter predsjeda tome skupu. On je u Tijelu Kristovu predstavnik Glave, on naviješta Božju riječ i slavi sveta otajstva. To je njegova temeljna zadaća i tu je on nenadomjestiv. Tu dvostruku službu naglašava i Konstitucija o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium* u br. 6: »[Krist je] poslao apostole ispunjene Duhom Svetim, ne samo da propovijedajući evanđelje svemu stvorenju naviještaju kako nas je Sin Božji svojom smrću i uskrsnućem oslobodio od vlasti sotone i smrti te nas prenio u Očevo kraljevstvo, nego i da to naviješteno djelo spasenja također izvršuju žrtvom i sakramentima, oko čega kruži sav liturgijski život.«

Krist, dakle, daje dvostruki nalog apostolima (i njihovim nasljednicima, biskupima i prezbiterima): da naviještaju Kristovo djelo spasenja te da to isto djelo izvršavaju žrtvom i sakramentima u liturgijskom slavlju.

Posvetna molitva prezbiteriskog ređenja

U odnosu na prvo izdanje drugo izdanje *Rimskog pontifikala* iz 1990. (hrvatsko je izdanje iz 2000.) donosi obogaćenu posvetnu molitvu ređenja prezbitera. Donosimo samo završni dio. Oni dijelovi koji su novi u odnosu na prethodno izdanje istaknuti su *kurzivom*. »Molimo te, Gospodine, udijeli ove pomoćnike sada i našoj slabosti, jer su nam potrebni za vršenje apostolskog svećeništva. Daj, molimo te, svemogućí Oče, ovim svojim slugama dostojanstvo prezbiterata. Obnovi u njihovim srcima Duha svetosti. Neka vjerno vrše tu službu drugoga stupnja, koju od tebe, Bože, primaju, te primjerom svoga života budu poticajem čudoredna ponašanja. Bili valjani suradnici

našeg reda, da njihovim propovijedanjem riječi evanđelja, milošću Duha Svetoga, urode plodom u srcima ljudi i dopru do na kraj zemlje. Bili s nama vjerni djelatnici tvojih otajstava, da se tvoj narod obnovi krstom preporođenja, krijepi s tvog oltara, da grešnici zadobiju milost pomirenja, a bolesnici utjehu. Neka, Gospodine, s nama budu sjedinjeni, da bi za narod njima povjeren i za cijeli svijet milosrđe tvoje molili. Neka tako svi narodi, u Kristu sabrani, postanu jednim tvojim narodom i potpunoma se ostvare u tvome kraljevstvu.«

Evo kako se u posvetnoj molitvi definira služenje prezbitera:

- propovijedanje evanđelja sve do kraja zemlje,
- dijeljenje otajstava (euharistija),
- slavljenje sakramenta pomirenja,
- skrb o bolesnima (bolesničko pomazanje),
- molitva za povjereni im puk (služba časova).

Dakle, prezbiteri propovijedaju riječi evanđelja, oni su djelatnici svetih otajstava: krštenja, euharistije, sakramenta pomirenja i bolesničkog pomazanja. Na koncu se spominje zadaća prezbitera da mole Božje milosrđe za povjereni im puk. Valja primijetiti da se izrijeком nabrajaju samo one službe koje se tiču isključivo prezbitera (izuzetno se navodi i služba časova), dok se ne spominju one službe koje – po sebi – mogu i drugi izvršavati.

Zanimljivo je da i posvetna molitva prezbiteriskog ređenja prema istočnom obredu na isti način gleda na svećeničku službu: »Daj da bude dostojan bez ljage grijeha stajati pred Tvojim svetim žrtvenikom i propovijedati kraljevstvo Tvoga evanđelja i naviještati riječ Tvoje istine. Neka bude dostojan da Tebi prikazuje darove i duhovne žrtve, da obnavlja narod po kupelji preporođenja, da tako i on sam na dan drugoga dolaska velikoga Boga i Spasa našega Isusa Krista, jedinorođenoga Sina Tvoga, po obilju Tvoje dobrote primi plaću za dobro vršenje svoje službe.«

- Prezbyter naviješta evanđelje.
- Njegovom službom Božja se riječ u bogoslužju ostvaruje.
- On stoji pred žrtvenikom.
- Prinosi duhovne darove.
- U sakramentu krsta preporada Božji narod.
- Vršeci vjerno svoju službu na koncu će zaslužiti dostojnu plaću od Boga.

I ovdje se ističe da prezbyter propovijeda i naviješta riječ te da slavi sakramente euharistije i krštenja.

Prezbyter – navjestitelj Božje riječi

Opetovano se ističe kako prezbyteri u bogoslužju naviještaju riječ i slave Kristova otajstva. Kada je u pitanju naviještanje riječi, valja posebno istaknuti naviještanje riječi u bogoslužju, gdje su riječ i znak, to jest riječ i otajstvo bitno povezani. *Sacro-sanctum Concilium* u br. 7 veli: »Radi izvršenja tako velikoga djela (tj. spasenja po vazmenom otajstvu) Krist je uvijek prisutan u svojoj Crkvi, napose u bogoslužnim činima. (...) Prisutan je u svojoj riječi, jer on govori kad se u Crkvi čitaju sveta Pisma.«

Kod stvaranja svijeta Bog je rekao – i zbililo se. I Krist je tako činio. Rekao je »Lazare, izidi!« i – Lazar je izišao. Izrekao je zahvalnu molitvu nad kruhovima i ribama i oni su se umnožili. Isus je nad kruhom rekao: »Ovo je moje tijelo«, a nad vinom: »Ovo je moja krv« i – to se zbililo! To je ta djelatna snaga Božje riječi. Isto se zbiva i u bogoslužju. Ono što je naviješteno, ostvaruje se u sakramentalnom znaku. To je razlog zašto se u obnovljenoj liturgiji inzistira da u svakom bogoslužju bude sadržana i služba riječi. Tako npr. svećenik prvo navijesti evanđelje koje govori o rođenju od tijela i rođenju od duha (Iv 3,1-6), tu riječ onda razloži u homiliji, pa konačno pristupa samom krštenju. Dakle, upravo po riječi sakramentalni znak dobiva svoje značenje. Pismo je po sebi trajni navještaj spasenja, a liturgija je po sebi trajno vršenje djela spasenja. To vrijedi za sam navještaj riječi, ali to vrijedi i

Pietro Antonio Novelli, *Bolesničko pomazanje*, 1779.

za homiliju koja je *sastavni, integralni dio otajstvenoga slavlja* (SC 52). Tu je zaređeni službenik – u ovom slučaju prezbyter – nenadomjestiv. Naviještati i razlagati Božju riječ konstitutivni je dio njegove službe, njegova poslanja, bez obzira što bi neki vještiji nezaređeni službenik mogao i skladnije govoriti. Katekizam Katoličke crkve u br. 888 to naglašava: »Biskupi, s prezbyterima, svojim suradnicima, imaju prvenstvenu zadaću da svima naviještaju Božje evanđelje (*Presbyterorum ordinis*, br. 4) po odredbi Gospodnjoj. Oni su glasnici vjere, koji dovode Kristu nove učenike, i autentični učitelji apostolske vjere obdareni Kristovom vlašću (LG 25).

Prezbyter kao onaj koji slavi Kristova otajstva

U liturgiji se ostvaruje otajstvena veza i međusobno prožimanje riječi i znakova. Vječna Božja Riječ postala je tijelom, postala je stvarnim znakom Božje prisutnosti i Božjeg spasenja. Krist je znak ljubavi kojom Bog intervenira i djeluje za

Fritz von Uhde, *Krist i Nikodem*, oko 1886.

... svećenik prvo navijesti evanđelje koje govori o rođenju od tijela i rođenju od duha (Iv 3,1-6).

spasenje ljudi. Zato je Krist prvi sakrament. Nadalje, ono što je u Starom zavjetu naviještano, ostvarilo se Kristovim vazmenim otajstvom. A onda, nakon što nas je Krist, u punini vremena otkupio svojom smrću i uskrsnućem, to njegovo spasenje prisutno je i djelatno u bogoslužju Crkve, jer je Crkva – Crkva upravo po liturgiji koju slavi, ponajprije po euharistiji koja je vrhunac i izvoriste svekolikog bogoslužja.

Svi su vjernici pozvani prinositi duhovne žrtve, odnosno prinositi sami sebe i tako vršiti savršeno bogoštovlje. Međutim, svetost vlastitoga života, svoje duhovno bogoštovlje vjernici uključuju u liturgiju u užem smislu – u euharistiju. To slavlje predvodi zaređeni službenik, biskup ili prezbitar, kao predstavnik Krista-Glave. Po njegovoj službi ostvaruje se zajednica vjernika kao zajednica svećenika. Tako Crkva izvršava jedinstveno Kristovo svećeništvo. Prema tome, uz naviještanje evanđelja,

prezbitarova je posebna zadaća – u zajedništvu sa svojim biskupom kojemu je suradnik – u bogoslužju slaviti, ostvarivati, uprisutnjavati Kristovo djelo spasenja. U tomu je smislu njegova uloga u zajednici jedinstvena i nenadomjestiva. Evo kako Katekizam Katoličke crkve u br. 893 sažima poslanje biskupa i prezbitara: »Biskup je također upravitelj milosti vrhovnog svećeništva (LG 26), osobito u Euharistiji koju sam prinosi ili se brine da ju prinosi prezbitari, njegovi suradnici. Euharistija je središte života pojedine Crkve. Biskup i prezbitari posvećuju Crkvu svojom molitvom i radom, službom riječi i sakramentima. Posvećuju je svojim primjerom, »ne kao gospodari baštine nego kao uzori stada« (1Pt 5,3). I tako zajedno s povjerenim stadom postižu vječni život.« (LG 26).

Zaključimo

Dopustite jedan primjer iz života. U jednoj sam osječkoj čevabdžinici kušao čevape i bili su izvrsni. Kada sam vlasnika pohvalio, on mi je jednostavno odgovorio: »Gospodine, mi ovdje pravimo samo čevape. Ako nam to ne valja, što nam onda valja?« Bit će tako i u ovom našem slučaju. Velimo li za nekog svećenika da je »samo« liturg, je li to pokuda? Kamo sreće da svaki župnik bio dobar liturg, tj. mudar i oduševljen navjestitelj evanđelja i predan slavitelj i vršitelj Kristovih otajstava! To je ono temeljno, ono nosivo, ono bitno. Ako prezbitar i nije vješt graditelj, neće biti osobite štete. Ako se baš i ne snalazi u vođenju nekih vjerničkih udruga ili pak u suradnji s mjesnim dužnosnicima i to može proći. Međutim ako predano, vjerno i punim duhom ne naviješta evanđelje i ne slavi sveta otajstava (a to je jedino gdje je on nenadomjestiv!), što vrijedi sve ostalo? Tu je, naravno, i teološki razlog. Po euharistiji je Crkva – Crkva. U njoj i po njoj nastaje, opstaje i izgrađuje se Crkva kao Tijelo Kristovo. Zato je temeljno da se euharistija slavi onako kako Crkva predviđa i nalaže, a s euharistijom, naravno, druga sakramentalna i nesakramentalna bogoslužja.

U ovoj temeljnoj službi naviještanja i slavljenja otajstava treba se čuvati dviju krajnosti. Kao prvo, nakon godina službe prezbyter i ne primjećujući može otići u rutinu, pa onda misu *odčita*, a homiliju ili pročita ili ispriča nešto *de communi* ili umjesto homilije ima prigodne govore. U zajednici gdje je liturgija mrtva, ništa pravo ne može živjeti.

Druga je krajnost, čini mi se, još štetnija. Koji put se liturgija želi »osuvremeniti«, pa onda od bogoslužja izvodimo predstave koje se trebaju sviđati vjernicima. Tužan primjer takvog »osuvremenjenog«, a zapravo osiromašenog i izopačenog bogoslužja, vidimo u nekim crkvama njemačkog govornog područja. Papa Benedikt XVI. 2007. godine, u kontekstu rasprave o starom i novom Misalu, upravo o tomu govori: »Mnogi, koji su jasno priznavali obvezatni značaj Drugog vatikanskog sabora i koji su bili vjerni papi i biskupima, ipak su željeli ponovno pronaći onaj lik svete liturgije koji im je bio toliko drag (tj. misu po *Misalu* iz 1962.). To se prije svega dogodilo jer se u mnogim mjestima liturgija nije slavila vjerno kako je propisivao novi Misal. Štoviše, neki su smatrali da novi Misal daje za pravo, dapače da obvezuje na kreativnost, koja je često dovodila do izobličavanja liturgije do nepodnošljivosti. Govorim iz vlastitoga iskustva, jer sam i ja živio u onomu vremenu, sa svim njegovim očekivanjima i zbrkama. Vidio sam kako su, zbog izobličavanja liturgije, što su neki činili na vlastitu ruku, nastajale duboke rane u onima koji su čvrsto bili ukorijenjeni u vjeri Crkve.«

Bogoslužje je duša Crkve. U njoj i po njoj se Crkva rađa i živi. Prvi koji su pozvani s ljubavlju i predanošću njegovati i slaviti sveta otajstva uz naviještanje riječi upravo su prezbyteri. Naviještati evanđelje i slaviti otajstva! Koje li uzvišene službe! ■

LITURGIJSKI KALENDAR

SRPANJ

20 N ŠESNAESTA NEDJELJA KROZ GODINU

- 21 P Svagdan ili: Sv. Lovro Brindiški, prezbyter i crkveni naučitelj; Izl 14,5-18; Otpj pj.: Izl 15,1-6; Mt 12,38-42
- 22 U SV. MARIJA MAGDALENA, blagdan; vl.: Pj 3,1-4a ili: 2Kor 5,14-17; Ps 63,2-6.8-9; Iv 20,1-2.11-18
- 23 S SV. BRIGITA, redovnica, zaštitnica Europe, blagdan; vl.: Gal 2,19-20; Ps 34,2-11; Iv 15,1-8
- 24 Č Svagdan ili: Sv. Sarbelije Makhluf, prezbyter; Izl 19,1-2.9-11,16-20b; Otp. pj.: Dn 3,52-56; Mt 13,10-17
- 25 P SV. JAKOV APOSTOL, blagdan; vl.: 2Kor 4,7-15; Ps 126,1-6; Mt 20,20-28
- 26 S Sv. Joakim i Ana, roditelji Bl. Dj. Marije, spomendan; Izl 24,3-8; Ps 50,1-2.5-6.14-15; Mt 13,24-30

27 N SEDAMNAESTA NEDJELJA KROZ GODINU

- 28 P Svagdan: Izl 32,15-24.30-34; Ps 106,19-23; Mt 13,31-35
- 29 U Sv. Marta, Marija i Lazar, spomendan; vl.: 1Iv 4,7-16; Ps 34,2-11; Iv 11,19-27 ili: Lk 10,38-42
- 30 S Svagdan ili: Sv. Petar Krizolog, biskup i crkveni naučitelj; Izl 34,29-35; Ps 99,5-7.9; Mt 13,44-46
- 31 Č Sv. Ignacije Lojolski, spomendan; Izl 40,16-21.34-38; Ps 84,3-6.8a.11; Mt 13,47-53

KOLOVOZ

- 1 P Sv. Alfonz Marija de'Liguori, biskup i crkveni naučitelj, spomendan; Lev 23,1.4-11.15-16.27.34b-37; Ps 81,3-6ab.10-11ab; Mt 13,54-58
- 2 S Svagdan ili: Bl. Dj. Marija od Anđela; Sv. Euzebij Verčelski; Lev 25,1.8-17; Ps 67,2-3.5.7-8; Mt 14,1-12
- 3 N OSAMNAESTA NEDJELJA KROZ GODINU
- 4 P Sv. Ivan Marija Vianney, prezbyter, spomendan; Br 11,4b-15; Ps 81,12-17; Mt 14,13-21
- 5 U Svagdan ili: Posvećenje bazilike svete Marije Velike; Br 12,1-13; Ps 51,3-7.12-13; Mt 14,22-36
- 6 S PREOBRAŽENJE GOSPODINOVO, blagdan
- 7 Č Svagdan ili: Sv. Siksto II., papa, i drugovi, mučenici; Sv. Kajetan, prezbyter; Br 20,1-13; Ps 95,1-2.6-9; Mt 16,13-23
- 8 P Sv. Dominik, prezbyter, spomendan; Pnz 4,32-40; Ps 77,12-16.21; Mt 16,24-28
- 9 S SV. TEREZIJA BENEDIKTA OD KRIŽA, djevica i mučenica, zaštinica Europe, blagdan; vl.: Hoš 2,16b.17b.21-22; Ps 45,11-12.14-17; Mt 25,1-13

10 N DEVETNAESTA NEDJELJA KROZ GODINU

- 11 P Sv. Klara, djevica, spomendan; Pnz 10,12-22; Ps 147,12-15.19-20; Mt 17,22-27
- 12 U Svagdan ili: Sv. Ivana Franciska de Chantal, redovnica; Pnz 31,1-8; Otpj. Pj.: Pnz 32,3-4a.7-9.12; Mt 18,1-5.12-14
- 13 S Svagdan ili: sv. Poncijan, papa, i Hipolit, prezbyter, mučenici; Pnz 34,1-12; Ps 66,1-3a.5.8.16-17; Mt 18,15-18
- 14 Č Sv. Maksimilijan Marija Kolbe, prezbyter i mučenik, spomendan: Jš 3,7-10a.11.13-17; Ps 114,1-6; Mt 18,21 - 19,1

Šesnaesta nedjelja kroz godinu

20. srpnja 2025.

ULAZNA PJESMA

Evo, Bog mi pomaže,
Gospodin krijepi život moj.
Od srca rado ću ti žrtvovati,
slavit ću ime tvoje, Gospodine,
jer je dobrostivo.
(Ps 54,6.8)

ZBORNA MOLITVA

Molimo te, Gospodine,
budi nam milostiv i darežljiv.
Produbi nam nadu,
vjeru i ljubav, da ustrajemo
u budnosti i vršenju
tvoga zakona.
Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Bože, ti si u jedinoj žrtvi
svoga Sina ispunio razne
žrtve starog Saveza. Primi
ovaj naš dar, blagoslovi ga
kao i prinos Abelov: što
svaki od nas prikazuje tebi
na čast nek bude na
spasenje svima.
Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Evo, na vratima stojim
i kucam, govori Gospodin:
poslušaj li tko glas moj
i otvori mi vrata, unići ću
k njemu i večerati s njim,
i on sa mnom.
(Otk 3,20)

POPRIČESNA MOLITVA

Budi, Gospodine,
uzasvoj narod. Nahranio si
nas nebeskim otajstvima:
daj da iz stare grešnosti
prijeđemo u novi život.
Po Kristu.

Prvo čitanje Post 18,1-10a

Gospodine, nemoj mimoići svoga slugu!

Čitanje Knjige Postanka

U one dane: Gospodin se ukaza Abrahamu kod hrasta u Mamri dok je on sjedio na ulazu u šator za dnevne žege. Podiže oči, kad gle: tri čovjeka stoje pred njim. Čim ih spazi, potrča im s ulaza šatora u susret. Pade ničice na zemlju pa reče: »Gospodine moj, ako sam stekao milost u tvojim očima, nemoj mimoići svoga slugu! Nek se donese malo vode: operite noge i pod stablom otpočinite. Donijet ću krišku kruha da se okrijepite prije nego pođete dalje. Ta k svome ste sluzi navratili.« Oni odgovore: »Dobro, učini kako si rekao!«

Abraham se požuri u šator k Sari pa joj reče: »Brzo! Tri mjerice najboljeg brašna! Zamijesi i prevrtu ispeci!« Zatim Abraham otrča govedima, uhvati junca, mlada i ugojena, i dade ga momku da brže zgotovi. Poslije uzme masla, mlijeka i zgotovljenog junca pa stavi pred njih, a sam stajaše pred njima pod stablom dok su blagovali.

Zapitaju ga: »Gdje ti je žena Sara?« On odgovori: »Eno je pod šatorom.« Nato će mu: »Dogodine u ovo doba vratit ću se k tebi i tvoja će žena Sara imati sina.«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 15,2-4ab.5ab

Pripjev: Gospodine, tko smije prebivati u šatoru tvome?

Onaj samo tko živi čestito,
koji čini pravicu,
i istinu iz srca zbori,
i ne kleveče jezikom.

Koji bližnjem zla ne nanosi
i ne sramoti susjeda svoga;
koji zlikovca prezire,
a poštuje one što se Gospodina boje.

Koji se zaklinje prijatelju,
a ne krši prisege,
i ne daje novca na lihvu,
i ne prima mita protiv nedužna.

Drugo čitanje Kol 1,24-28

Otajstvo pred vjekovima skriveno, a sada očitovano svetima njegovim.

Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Kološanima

Braćo: Radujem se sada dok trpim za vas i u svom tijelu dopunjam što nedostaje mukama Kristovim za Tijelo njegovo, za Crkvu. Njoj ja postadoh poslužiteljem po rasporedbi Božjoj koja mi je dana za vas da potpuno pronesem riječ Božju – otajstvo pred vjekovima

i pred naraštajima skriveno, a sada očitovano svetima njegovim. Njima Bog htjede obznaniti kako li je slavom bogato to otajstvo među poganima: to jest Krist u vama, nada slave! Njega mi navješćujemo, opominjući svakoga čovjeka, poučavajući svakoga čovjeka u svoj mudrosti da bismo svakoga čovjeka doveli do savršenstva u Kristu.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja usp. Lk 8,15

Blago onima koji riječ Božju zadrže u dobru i plemenitu srcu i donose rod u ustrajnosti!

Evanđelje Lk 10,38-42

Marta ga primi u kuću. Marija je izabrala bolji dio.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: Isus uđe u jedno selo. Žena neka, imenom Marta, primi ga u kuću. Imala je sestru koja se zvala Marija. Ona sjede do nogu Gospodinovih i slušaše riječ njegovu. A Marta bijaše sva zauzeta posluživanjem pa pristupi i reče: »Gospodine, zar ne mariš što me sestra samu ostavila posluživati? Reci joj dakle da mi pomogne.« Odgovori joj Gospodin: »Marta, Marta! Brineš se i uzne-miruješ za mnogo, a jedno je potrebno. Marija je uistinu izabrala bolji dio, koji joj se neće oduzeti.«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	80	Evo, Bog mi pomaže
ili	220	Gdje god su dvojica
Otpjevni psalam:	ŽV 9/2006	Gospodine, tko smije prebivati
Prinosna:	XV	Oče, primi žrtvu ovu
ili	316	Primi, Bože, ovu žrtvu
Pričesna:	242	O sveta gozbo
	186	Sva ljubavi mi, Isuse
	188	Na Isusov se spomen sam
Završna:	207	Prigni se, svako koljeno

MOLITVA VJERNIKA

Braća i sestre, današnje nas evanđelje potiče da se trebamo otvoriti slušanju Božje riječi, stoga otvorimo svoja srca te u svoj poniznosti zamolimo nebeskog Oca:

1. Zajedništvo oko oltara mora se očitovati i u zajedničkom radu za dobrobit zajednice. Svetu Crkvu obdari vjernima koji ustraju u zajedništvu u radu, kao i u molitvi, molimo te.
2. Naviještanje Istine zadaća je svećenikâ svete Crkve. Učini da pravednošću i iskrenim djelovanjem vjernima očituju svetost tvoga nauka, molimo te.
3. Marta se trudila obaviti sve poslove kako bi se Krist osjećao ugodno. Daj da naš rad urodi obiljem dobrih darova za korist društva i nas samih, molimo te.
4. Marija je upijala dar Kristove prisutnosti, shvaćajući potrebu duhovne dimenzije čovjeka. Daj da ne zanemarujemo potrebu za duhovnošću koja nas snaži za sve izazove današnjice, molimo te.
5. Okupljajući se oko tvog oltara, dolazimo slušati Riječ života. Daj da shvatimo važnost svake pouke i poruke nade koja nam je izrečena iz tvog srca, molimo te.

Nebeski Oče, hvala ti što neprestano uslišavaš naše molbe i hraniš nas svojom svetom Riječju. Učini nas vrijednim radnicima u tvojim zemaljskim prostranstvima i pozornim slušateljima Istine koju si nam po svetoj vjeri usadio u srca.

Po Kristu, Gospodinu našem. Amen.

Čudesnost pozornoga uha

Luka je na početku svoga evanđelja Teofilu nagovijestio da mu želi »sve po redu napisati« (Lk 1,3) pa je dobro voditi računa o tome kako tekst o Marti i Mariji dolazi odmah neposredno nakon prispodobе o milosrdnom Samarijancu. Na neki način u ovom izvještaju još odzvanja podjela svijeta na pismoznanački koji je nošen zakonom i potrebom da se život njime uredi, s jedne strane, i na svijet nošen opažanjem ljudskih potreba i dobrih odgovora na njih, s druge. Mogli bismo reći da je svijet Marte nošen voljom da se učini nešto dobrog za Gospodina i da mu se na takav način sviđi. Svijet Marije je nošen pozornošću na ono što Gospodin čini za nju i na spremnost da to prihvati i od toga živi. Ovo je razlog zašto je tradicija u Marti i Mariji vidjela dva svijeta: svijet akcije i svijet kontemplacije, svijet rada i svijet molitve. I to je podjednako razlog zašto je duhovnost nastojala integrirati jedno i drugo. To je najočitije u temeljnom pravilu sv. Benedikta: moli i radi! Kao da ovaj tekst sugerira kako je sav naš trud nalik onom svećenika i levita iz prispodobе ukoliko, prije nego se damo u aktivnost, ne primimo Gospodina pod svoj krov i ne otvorimo svoje uho i srce onome što on ima reći. Lik Marije je sve važniji u našem svijetu koji se gubi u aktivnosti. Ona se proteže od poduzetništva pri čemu zapadni svijet sugerira kako svatko treba biti poduzetnik samoga sebe i seže do ubrzane aktivnosti u digitalnom svijetu u kojem pojedinac stvara sliku sebe samoga za druge. Trud više nije usmjeren na oblikovanje samoga sebe. Usmjeren je na stvaranje slike sebe. Tko se trudi oblikovati samoga sebe to čini prema nekom uzoru i modelu. Tko drugima prezentira sliku samoga sebe to čini po očekivanjima publike koma je slika namijenjena.

Luka nam sugerira da svatko od nas može Gospodina primiti i kao Marta i kao Marija.

To se u dugoj povijesti kršćanstva iskristaliziralo kao dva načina odnosa s Bogom.

Marta prima Isusa u kuću. Potom je sva zauzeta radom. Kritizira sestru Mariju koja joj ne pomaže i kritizira Isusa što sudjeluje u tome. U njoj se mogu naći svi vjernici koji su zauzeti radom, projektima, programima i poduzetništvom. Oni su dobri, nošeni dobrim namjerama i zauzeti oko kraljevstva Božjega. No, njima je vjera nadasve trud, rad i muka.

Mariji je odnos Isusom radost. Nema muke i truda. Samo otvorenost i radost u zajedništvu. Ovaj nas tekst poučava kako je teško iz jednog načina života u vjeri prijeći u drugi.

Luka kaže da je Isus na putu prema Jeruzalemu ušao u neko selo. Najprije je ušao u selo, a potom u kuću Marte, žene iz toga sela. Ući u selo znači ući u odnos sa selom. Nije Isus samo s dvije sestre. On je u odnosu s cijelim selom. Njegovo boravak u jednoj kući ima odjeka na cijeli život sela. To je razlika svijeta iz Isusova vremena i našega svijeta. Danas je moguće ući i u grad i selo, a da ne dođemo ni u kakav dodir s mjestom. Ljudi ne žive u istom mjestu. Oni žive na istom prostoru, ali ne dijele isto mjesto, odnose i život. Marta je primila Isusa u kuću, a Marija mu je sjela do nogu. Sjediti nekome do nogu znači priznati se nečijim učenikom. Sjedeći do nogu Isusu Marija ulazi u učenički odnos. Taj je odnos nošen slušanjem. Slušanje je nadasve pozornost. Pozornost je najdragocijenije što ljudi mogu pokloniti jedno drugome. Pozornost je umijeće slušanja. Pozorno slušanje nije samo okrenuto razumijevanju rečenoga. Pozornost je način prihvaćanja drugoga. Tko je prihvaćen pozornošću može se izreći. Bez zadržke i bez premišljanja. Dobrodošlica pozornosti otvara čovjeku mogućnost uzvraćanja pozornosti. Mi smo pozorni samo prema onima koji su u stanju uzvratiti nam

pozornošću. Marija je poklonila svoju pozornost Isusu i zauzvrat dobila svu njegovu pozornost. Marta je opazila da njezina sestra dobiva nešto više i dragocjenije od nje koja je sva ponesena brigom i radom. Ona sama je htjela istu pozornost Isusovu, ali je mislila da je treba i može zaslužiti svojim radom i zauzetošću. Na Mariji opažamo kako je pozornost na nekoga dragocjenija i dublja od pozornosti na nešto. Ljudima su potrebni ljudi od stvari. Mi živimo više od odnosa, a manje od stvari. No, zapadni svijet se sve više oblikuje kao svijet koji odnose zamjenjuje stvarima. Što nam je jasnije koliko su odnosi važni i istovremeno teški to ih sve žustrije nastojimo zamijeniti stvarima. Stvari koje zamjenjuju odnose osiromašuju i nas i svijet u kojem živimo. Isus je ulaskom u selo obogatio cijelo selo. Mi dajući prednost stvarima pred odnosima osiromašujemo i sebe i druge oko sebe. U zadnje nam se vrijeme najavljuje još veća opasnost. Odnose sve češće zamjenjuje umjetna inteligencija. Ona preuzima mnoga obilježja osobnosti, ali se, za razliku od ljudi, čuva da nas ne povrijedi. Dok od Marije još čujemo prigovore i dok nas oni potiču da uočimo što se događa s nama i oko nas u komunikaciji s umjetnom inteligencijom dobivamo uvijek samo odgovore koji ovise o nama i našim pitanjima.

Odnos dvije sestre može preslikavati realne odnose u obitelji, a često i odnose supružnika. Nerijetko se u tekst učitavaju opravdanja nerada pa ne iznenađuju razočaranja onih koji na sebe preuzimaju teret kućanskih poslova i odgovornosti. Čitamo li ovaj tekst kao sliku nas samih, puno je veća duhovna korist. Poučava nas da se odnos s Bogom ne gradi zaslugama, nego prvenstveno otvorenosti i požrtvornosti na njegovu riječ.

Veliki je dio svećenika u pastoralu opterećen mnoštvom poslova pa je i njima ovaj

Johannes (Jan) Vermeer, *Krist u kući Marte i Marije*, 1654. –1656.

tekst velika i važna uputa za kontemplativnu stranu života. Njima možda i najviše. Zapadni je svijet postao oskudan ljudima koji iskustveno poznaju kontemplativni život, a još oskudniji pojedincima koji su u stanju druge poučavati pozornosti i slušanju Božje riječi. Blažene su one lokalne crkve koje u svojoj sredini imaju pokoju Mariju. One su u stanju u cijelo selo unijeti »jedno potrebno«.

Kada vjernici nedjeljom na svom euharistijom sastanku otvore uši Božjoj riječi i svoju poroznost usmjere na prisutnoga Gospodina, ne mogu ne čuti njegovu čežnju za učenicima koji će naći vremena, sjediti do njegovih nogu i, poklanjajući mu pozornost, otkrivati njegovo srce i njegovu pozornost prema njima.

Ante Vučković

Sedamnaesta nedjelja kroz godinu

27. srpnja 2025.

ULAZNA PJESMA

Bog je u svom svetom prebivalištu, Bog što u svom domu ujedinjuje svoj narod: on daje moć i silu narodu svome.

(Ps 68,6-7.36)

ZBORNA MOLITVA

Bože, zaštito i uzdanje naše, bez tebe ništa nije valjano, ništa sveto. Umnoži nad nama svoje milosrđe da se po tvom promislu i vodstvu tako služimo zemaljskim dobrima te srcem prionemo za nebeska.

Po Gospodinu

DAROVNA MOLITVA

Gospodine, prinosimo ti darove dobivene od tvoje darežljivosti, da nam po tvojoj milosti posvete svagdašnji život i dovedu nas u vječnu radost.

Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Blagoslivljaj, dušo moja, Gospodina i ne zaboravi dobročinstava njegovih!

(Ps 103,2)

POPRIČESNA MOLITVA

Gospodine, primili smo pričest, spomendar muke tvoga Sina. Molimo te da nam bude na spasenje što nam je u svojoj neiskazanoj ljubavi on darovao. Koji živi.

Prvo čitanje Post 18,20-32

Čitanje Knjige Postanka

U one dane: Reče Gospodin: »Velika je vika na Sodomu i Gomoru! Grijeh je njihov pretežak. Idem dolje da vidim rade li zaista kako veli vika što je stigla do mene pa da znam.« Oni ljudi krenu odanle prema Sodomi. Abraham je još stajao pred Gospodinom pa se primače bliže i reče: »Hoćeš li iskorijeniti i nevina s krivim? Možda ima pedeset nevinih u gradu. Zar ćeš uništiti mjesto radije nego ga poštediti zbog pedeset nevinih koji budu ondje? Daleko bilo od tebe da takvo što učiniš: da ubijaš nevina i kriva pa da i nevini i krivi prođu jednako! Daleko bilo to od tebe! Zar da ni sudac svega svijeta ne radi pravo?« Nato reče Gospodin: »Ako nađem u gradu Sodomi pedeset nevinih, zbog njih ću oprostiti cijelomu mjestu.« Abraham će opet: »Ja se evo usuđujem govoriti Gospodinu, ja, prah i pepeo! Da slučajno bude pet manje od pedeset? Bi li uništio sav grad zbog te petorice?« On odgovori: »Neću ga uništiti ako ih ondje nađem četrdeset i pet.« I dometnu Abraham: »Ako ih se možda nađe četrdeset?« Odgovori: »Neću to učiniti zbog četrdesetorice.« Abraham će opet: »Neka se Gospodin ne ljuti ako nastavim. Ako ih se ondje nađe možda trideset?« Odgovori: »Neću to učiniti ako ih ondje nađem trideset.« I opet će Abraham: »Još se usuđujem govoriti Gospodinu. Ako ih se možda ondje nađe dvadeset?« Odgovori: »Neću uništiti grada zbog te dvadesetorice.« Nato će Abraham: »Neka se Gospodin ne ljuti ako progovorim još samo jednom: Ako ih je slučajno ondje samo deset?« Odgovori: »Neću uništiti grada zbog te desetorice.«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 138,1-3.6-8

Pripjev: Kad sam te zazvao, uslišio si me, Gospodine.

Zahvaljujem ti, Gospodine, iz svega srca jer si čuo riječi mojih usta.

Pred licem anđela pjevam tebi, bacam se nice prema svetom hramu tvojemu.

Zahvaljujem imenu tvojem za tvoju dobrotu i vjernost.

Kad sam te zazvao, uslišio si me, dušu si moju pokrijepio.

Zaista, uzvišen je Gospodin, ali gleda na ponizna, a oholicu izdaleka poznaje.

Kročim li kroz nevolje, ti mi život čuvaš, pružaš ruku proti gnjevu mojih dušmana.

Gospodine, tvoja me desnica spašava! Gospodin će dovršiti što započe za me!

Gospodine, vječna je ljubav tvoja: djelo ruku svojih ne zapusti!

Drugo čitanje Kol 2,12-14

Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Kološanima

Braćo: S Kristom suukopani u krštenju, u njemu ste i suoskršli po vjeri u snagu Boga koji ga uskrisi od mrtvih. On i vas, koji bijaste mrtvi zbog prijestupa i neobrezanosti svoga tijela, i vas on oživi zajedno s njime. Milostivo nam je oprostio sve prijestupe, izbrisao zadužnicu koja propisima bijaše protiv nas, protivila nam se. Nju on ukloni pribivši je na križ.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja Rim 8,15bc

Primiste Duha posinstva: u njemu kličemo: »Abba! Oče!«

Evanđelje Lk 11,1-13

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

Jednom je Isus na nekome mjestu molio. Čim presta, reče mu jedan od učenika: »Gospodine, nauči nas moliti kao što je i Ivan naučio svoje učenike.« On im reče: »Kad molite, govorite: Oče! Sveti se ime tvoje! Dođi kraljevstvo tvoje! Kruh naš svagdanji daji nam svaki dan! I otpusti nam grijehе naše: ta i mi otpuštamo svakom dužniku svojem! I ne uvedi nas u napast!« I reče im: »Tko to od vas ima ovakva prijatelja? Pođe k njemu o ponoći i rekne mu: 'Prijatelju, posudi mi tri kruha. Prijatelj mi se s puta svratio te nemam što staviti pred nj!' A onaj mu iznutra odgovori: 'Ne dosađuj mi! Vrata su već zatvorena, a dječica sa mnom u postelji. Ne mogu ustati da ti dadnem...' Kažem vam: ako i ne ustane da mu dadne zato što mu je prijatelj, ustat će i dati mu što god treba zbog njegove bezočnosti. I ja vama kažem: Ištite i dat će vam se! Tražite i naći ćete! Kucajte i otvorit će vam se! Doista, tko god ište, prima; i tko traži, nalazi; i onomu tko kuca, otvorit će se. A koji je to otac među vama: kad ga sin zaište ribu, zar će mu mjesto ribe zmiju dati? Ili kad zaište jaje, zar će mu dati štipavca? Ako dakle vi, iako zli, znate dobrim darima darivati djecu svoju, koliko li će više Otac s neba obdariti Duhom Svetim one koji ga zaištu!«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	81	Bog je u svom svetom hramu
ili	224	Oče naš dobri
Otpjevni psalam:	ŽV 7/2007	Kad sam te zazvao
Prinosna:	XVI	Nosimo dare
ili	224.3	Darove ove
Pričesna:	184 ili 283	Ti divni Kralji si nebesnik
	140	Dobro je slaviti Gospodina
Završna:	259	Krist nas je sobom hranio danas

MOLITVA VJERNIKA

Moleći s vjerom da dobri Otac vidi, čuje i zna svaku našu želju i potrebu te da ju usliši, s pouzdanjem mu se obratimo zajedno moleći:

1. Sveta Crkva neprestano moli na razne nakane. Daj da istinska molitva nikada ne utihne, već neprestano preobražava vjerne u istinske tražitelje tvoga milosrđa, molimo te.
2. Tvoj je Sin učenike poučio kako moliti. Daj da nas pastiri svete Crkve neprestano potiču na važnost istinske molitve te i sami usrdno mole za svoje vjerne, molimo te.
3. Crkva se danas spominje baka i djedova te starijih osoba. Obdari ih svojim blagoslovima, osobito zbog primjera života u vjeri i predane molitve kojoj su nas učili od najranijih dana, molimo te.
4. Molitvu često shvaćamo kao nabranjanje želja koje želimo da ispuniš. Daj da shvatimo da je molitva prvenstveno čin zahvale koji mora promijeniti naša srca, a ne tvoju svetu volju, molimo te.
5. Naši pokojni kucaju na vrata tvoga kraljevstva. Daj da ih naša usrdna molitva vine u nebeske dvore tvoje vječne domovine, molimo te.

Dobri, vječni Oče, zahvaljujemo ti na daru molitve kojom nas približavaš svome milosrđu. Usliši ove naše prošnje te nas po iskrenoj molitvi neprestano obnavljaj na svoju sliku.

Po Kristu, Gospodinu našem. Amen.

Ištite, tražite, kucajte: molitva koja mijenja srce

Koliko puta smo molili, a činilo se da nema odgovora? Koliko puta smo kucali, ali su vrata ostala zatvorena? Ipak, u evanđeoskoj rečenici »Ištite i dat će vam se, tražite i naći ćete, kucajte i otvorit će vam se« (Mt 7,7), Isus ne daje tek puku utjehu, već poziv na odnos povjerenja. To nije uputa kako »dobiti ono što želimo«, nego putokaz prema Ocu – Ocu koji zna, vidi, razumije i ljubi dublje nego što mi to možemo zamisliti.

U svijetu koji vrednuje brze odgovore i neposrednu učinkovitost, ova Isusova riječ izaziva nas da se zaustavimo i promislimo: što zapravo znači moliti? Je li molitva samo traženje darova, ili je ona prostor u kojem mi sami postajemo dar – oblikovani, preobraženi i otvoreni za Božju volju? U tri temeljna pogleda – Božjoj mudrosti, postojanosti u molitvi i prihvaćanju Božje tišine – otkrivamo kako molitva nije sredstvo za oblikovanje Boga po našoj slici, nego način da se mi preoblikujemo po slici Njegove ljubavi.

Bog je otac koji daje ono što je najbolje

Isusove riječi: »A koji je to otac među vama: kad ga sin zaište ribu, zar će mu mjesto ribe zmiyu dati?« (Lk 11,11) stavljaju u središte molitve povjerenje. Papa Franjo ističe da molitva nije prvenstveno mehanizam za ostvarivanje želja, nego povezanost s Ocem koji zna više od nas. Bog ne ispunjava naše molbe automatski, jer nije distributer želja, već Otac koji vidi ono što mi ne vidimo (usp. Franjo, 13. ožujka 2014.). Daje nam ono što nam doista treba – a to nije uvijek ono što mi želimo.

Baš kao što dobar roditelj neće djetetu dati nož ako ono to traži, tako ni Bog ne ispunjava molitve koje bi nas mogle udaljiti od dobra. Primjerice, kada molimo za uspjeh, možda ne dobijemo očekivani rezultat, jer

nas Bog želi poučiti poniznosti ili nas čuva od oholosti. Molitva tada ne postaje sredstvo kontrole, već prostor preobrazbe – gdje učimo vjerovati da nas Bog vodi, čak i kad put ne izgleda onako kako smo očekivali.

Postojanost u molitvi

Papa Franjo, nadalje, koristi snažnu sliku: moliti znači »dosađivati« Bogu. Ovdje ne misli na nepristojnost, nego na hrabrost srca koje ne odustaje, koje se usudi kucati, tražiti, vikati – poput slijepca Bartimeja (usp. Mk 10,46–52) ili udovice iz Isusove prispodobe koja ne prestaje tražiti pravdu (usp. Lk 18,1–8).

Postojana molitva ne znači množenje riječi, nego vjernost i povjerenje – čak i kada nema odgovora. To je čin djetinjeg pouzdanja: »Ja ne odustajem jer vjerujem da Ti slušaš.« Takva molitva mijenja nas, ne Boga. Ustrajnost nije zato da promijenimo Božje mišljenje, već da naše srce postane dovoljno otvoreno da primi ono što Bog već daje.

Tko ne kuca, vrata mu se neće otvoriti. Tko ne traži, neće naučiti razlikovati dar od iluzije. Molitva nas uvodi u unutarnju budnost, oblikuje nas u ljude koji ne traže samo odgovor, već odnos. Ustrajnost u molitvi nije dokaz našeg umijeća, nego izraz našeg odnosa prema Bogu kao Ocu koji nikad ne napušta.

Tišina boga nije odbacivanje

»Ponekad Bog šuti, ali to nije znak da nas odbacuje«, rekao je papa Franjo u već navedenoj homiliji. Šutnja u molitvi može biti izazovna – ali ona nije znak odsutnosti, nego duboke prisutnosti. Tišina je često jezik Duha. Najvažniji događaji u povijesti spasenja događaju se u šutnji: stvaranje svijeta, rođenje, smrt i uskrsnuće Sina Božjega. To su trenuci u kojima Bog najviše govori, iako šuti.

William Holman Hunt, *Prispodoba o upornom prijatelju*, 1895.

U trenucima kada nam se čini da Bog ne odgovara, On zapravo djeluje najdublje. To je vrijeme rasta i pripreme. Kao što se sjeme mora zakopati i nestati u tami zemlje da bi niknulo, tako i čovjek u Božjoj šutnji biva oblikovan, očišćen i osnažen. Šutnja nije praznina, nego poziv: »Ostani sa mnom, vjeruj mi i ne boj se tišine.«

Sveti Ivan od Križa govori o »tamnoj noći duše« u kojoj se Bog čini odsutnim, ali zapravo nas vodi u čistu vjeru – onu koja ne počiva na osjećajima, nego na ljubavi. U šutnji ustrajnost postaje plodonosna, a pouzdanje raste poput svjetla koje se rađa iz tame.

Molitva nas čini sinovima i kćerima

Kad Isus kaže: »Ištite, tražite, kucajte«, ne daje nam recept kako »dobiti što želimo«, nego nas poziva na duboko povjerenje – da u molitvi postajemo sve više sinovi i kćeri Oca koji ljubi. Ponekad ćemo primiti ono što tražimo, ponekad ćemo ustrajno kucati, a vrata se neće odmah otvoriti. No, najvažnije je da ne prestanemo biti s Njim – i u riječima i u tišini, u nadi i u neizvjesnosti.

Bog kojemu upućujemo molitvu nije nepoznata sila ni daleki sudac – On je Otac. I ne bilo kakav Otac, nego onaj koji

nas poznaje, koji nas traži prvi, koji zna što nam treba i prije nego što zatražimo. Isus je upravo to htio posvijestiti kada nas je naučio moliti: »Oče naš...« Time je zauvijek promijenio način na koji čovjek razgovara s Bogom. Više ne kao sluga pred gospodarom, nego kao dijete pred Ocem. U toj molitvi ne molimo iz straha, nego iz ljubavi i pouzdanja. Ne zato da bismo »nagovorili« Boga, nego da bismo otvorili srce njegovu milosrđu.

Molitva Gospodnja je dubok izraz odnosa između Sina i Oca, odnosa koji nam je darovan. Kroz nju ne samo da zazivamo Boga, nego mu se povjeravamo: daj nam kruh, oprosti nam, oslobodi nas. To nije formula, to je povjeravanje života u Očeve ruke. A taj Otac nikada ne odbacuje. Njegovo milosrdno lice je lice koje gleda svakoga od nas s nježnošću, čak i kad smo daleko, izgubljeni, obeshrabreni.

Molitva nije sredstvo da oblikujemo Boga po svojoj volji, nego dar koji oblikuje nas po Njegovu srcu. Zato molimo s vjerom da Otac zna, vidi, ljubi. Molimo da nas Isus nauči kako tražiti, kako kucati, kako vjerovati – i da nas vodi sve do vrata koja vode u puninu života. Jer tko god ište – prima, tko traži – nalazi, a onomu koji kuca – otvara se. Što se otvara? Otvaraju se vrata Očeva srca.

Hrvoje Zovko

Osamnaesta nedjelja kroz godinu

3. kolovoza 2025.

ULAZNA PJESMA

O Bože, spasi me, Gospodine,
u pomoć mi pohitaj! Ti si
pomoć moja i spasitelj:
Gospodine, ne kasni!
(Ps 70,2.6)

ZBORNA MOLITVA

Gospodine, vođo i stvoritelju
naš, mi se tobom ponosimo.
Nek nad nama bude tvoja
dobrota. Obnovi u nama što
je tebi drago i sačuvaj što si
obnovio.
Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Posveti, molimo, Gospodine,
ovaj prinos i primi našu
unutarnju žrtvu: učini da ti
postanemo vječnim darom.
Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Ja sam kruh života, govori
Gospodin: Tko dolazi k meni,
neće ogladnjeti; tko vjeruje
u mene, neće ožednjeti
nikada.
(Iv 6,35)

POPRIČESNA MOLITVA

Gospodine, ti nas oživljuješ
nebeskim darom: prati nas
stalnom ljubavlju i učini
dostojnima vječnog
otkupljenja.
Po Kristu.

Prvo čitanje Prop 1,2; 2,21-23

Što ima čovjek od sve brige srca svoga?

Čitanje Knjige Propovjednikove

Ispraznost nad ispraznošću, veli Propovjednik, ispraznost nad ispraznošću, sve je ispraznost! Jer čovjek se trudi mudro i umješno i uspješno, pa sve to mora ostaviti u baštinu drugomu koji se oko toga uopće nije trudio. I to je ispraznost i velika nevolja. Jer što on dobiva za sav svoj napor i trud koji je pod suncem podnio? Jer svi su njegovi dani doista mukotrpni, poslovi mu puni brige; čak ni noću ne miruje srce njegovo. I to je ispraznost.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 90,3-6.12-14.17

Pripjev: Gospodine, ti nam bijaše okrilje od koljena do koljena.

Smrtnike u prah vraćаш
i veliš: »Vratite se, sinovi ljudski!«
Jer je tisuću godina u očima tvojim
ko jučerašnji dan koji je minuo
i kao straža noćna.

Razgoniš ih ko jutarnji san,
kao trava su što se zeleni:
jutrom cvate i sva se zeleni,
a uvečer već se suši i vene.

Nauči nas dane naše brojiti
da steknemo mudro srce.
Vrati se k nama, Gospodine! Ta dokle ćeš?
Milostiv budi slugama svojim!

Jutrom nas nasiti smilovanjem svojim
da kličemo i da se veselimo u sve dane!
Dobrota Gospodina, Boga našega, nek bude nad nama!
Daj da nam uspije djelo naših ruku,
djelo ruku naših nek uspije!

Drugo čitanje Kol 3,1-5.9-11

Tražite što je gore, gdje Krist sjedi zdesna Bogu.

Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Kološanima

Braćo: Ako ste suuskršli s Kristom, tražite što je gore, gdje Krist sjedi zdesna Bogu! Za onim gore težite, ne za zemaljskim! Ta umrijeste i život je vaš skriven s Kristom u Bogu! Kad se pojavi Krist, život vaš, tada ćete se i vi s njime pojaviti u slavi. Umrtvite dakle udove svoje zemaljske: bludnost, nečistoću, strasti, zlu požudu i pohlepu – to idolopoklonstvo! Ne varajte jedni druge! Jer svukoste staroga čovjeka s njegovim djelima i obukoste novoga, koji se obnavlja za

spoznanje po slici svoga Stvoritelja! Tu više nema: Grk – Židov, obrezanje – neobrezanje, barbar – skit, rob – slobodnjak, nego sve i u svima – Krist.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja Mt 5,3

Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko!

Evanđelje Lk 12,13-21

Što si pripravio, čije će biti?

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: Netko iz mnoštva reče Isusu: »Učitelju, reci mome bratu da podijeli sa mnom baštinu.« Nato mu on reče: »Čovječe, tko me postavio sucem ili djeliocem nad vama?« I dometnu im: »Klonite se i čuvajte svake pohlepe: koliko god netko obilovao, život mu nije u onom što posjeduje.«

Kaza im i prispodobu: »Nekomu bogatu čovjeku obilno urodi zemlja pa u sebi razmišljaše: 'Što da učinim? Nemam gdje skupiti svoju ljetinu.' I reče: 'Evo što ću učiniti! Srušit ću svoje žitnice i podignuti veće pa ću ondje zgrnuti sve žito i dobra svoja. Tada ću reći duši svojoj: dušo, evo imaš u zalihama mnogo dobara za godine mnoge. Počivaj, jedi, pij, uživaj!' Ali Bog mu reče: 'Bezuumniče! Već noćas duša će se tvoja zaiskati od tebe! A što si pripravio, čije će biti?' Tako biva s onim koji sebi zgrće blago, a ne bogati se u Bogu.«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	78.3	O Bože, spasi me
ili	227	O silni, jaki Bože
Otpjevni psalam:	ŽV 9/2007	Gospodine, ti nam bijaše okrilje
Prinosna:	325	Evo Bože, kruha, vina
ili	232	Gospodine, primi
Pričesna:	200	O Kruše živi, milosni
	ŽV 7/2022	Kruše života
	275-277	Veselo svetkujmo
Završna:	XXIV	Jubilejski himan

MOLITVA VJERNIKA

Braće i sestre, znajući da smo iz ljubavi stvoreni za vječnost, usmjerimo svoj pogled prema nebesima te iskrena srca zamolimo vječnog Oca:

1. Svetu Crkvu neprestano pozivaš na obnovu u svetosti. Daj da se odupre zemaljskim ponudama i neprestano teži nebeskim vrijednostima, molimo te.
2. Krist je poučavao primjerima koje su učenici mogli razumjeti. Obdari svećenike milošću poučavanja na način kako vjerni mogu shvatiti i u skladu s vremenom u kome živimo, molimo te.
3. Mnogi ljudi obiluju materijalnim dobrima, vjerujući da tako bezbrižnije žive. Daj da materijalno obilje shvate kao prigodu da pomognu bližnjima u potrebi, molimo te.
4. Tvoj nas Sin opominje da se klonimo pohlepe. Daj da nas ne razdvaja potreba za stjecanjem materijalnog, nego veže Kristov primjer ljubavi jednih prema drugima, molimo te.
5. Živimo na ovome svijetu ne znajući čas kad ćeš nas pozvati pred svoje sveto lice. Daj da se trsimo živjeti po tvojim zapovijedima, čuvajući dušu od svakoga zla i grijeha, molimo te.

Vječni Oče, usliši, molimo te, ove naše molbe te nas čuvaj od tjeskobe materijalizma. Podaj nam spoznati milost otkupljenja te po njoj živjeti tako da sva dobra koja nam daruješ, u radosti dijelimo s bližnjima. Po Kristu, Gospodinu našem. Amen.

Što učiniti kada materijalno blago prijeći da se nepovratno izgubi život duše?

Pravilni odnos prema materijalnim dobrima

Život u tijelu stavlja pred svakoga čovjeka brojna pitanja. Ono s kojim se uvijek iznova susreće u jeku nastojanja da vodi brigu o svome duhovnom, tj. vjerničkom životu je zasigurno i ono o odnosu prema materijalnim stvarima. Naime, na koji način živjeti vjeru te se pri tome pravilno koristiti materijalnim stvarima, a ne otići u krajnost, veliko je pitanje. Pitanje biva još kompleksnije i može se reći zaoštrenije u onim trenucima kada nečija osobna dobra postanu prepreka za život u vjeri. Možda najočitiiji primjer toga je dijeljenje materijalnih dobara s onima koji su čovjeku bliski. Riječ je naravno o odnosu prema dobrima koje posjeduje brat ili sestra, a na neki način su to uvijek zajednička dobra. Upravo iz tog razloga ove nedjelje moguće je promatrati biblijski tekst Lukina evanđelja koji pred vjernike stavlja pitanje vlastitog odnosa prema materijalnim dobrima te smjera na promišljanje njihove istinske svrhe (usp. Lk 12,13-21).

Isus kao učitelj života u tijelu

Krist kao učitelj biva zamoljen da bude posrednik kod podijele dobara među braćom. Njegov na prvi pogled odriješiti i neodobravajući odgovor ipak kasnije prelazi u snažnu pouku o smislu posjedovanja materijalnih dobara. Da je stvar doista kompleksna govori i činjenica da je polazište za Isusovu pouku Isusova konstatacija da ljudski život ni u kom slučaju ne može biti iscrpljen u onome što netko posjeduje. Tome se pridodaje i Kristov rezolutni stav o važnosti klonjenja od pohlepe koja čovjekov život instrumentalizira do te mjere da čovjek postaje ono što on posjeduje.

Ipak, Krist da bi pojasnio problem posjedovanja materijalnih dobara, a još točnije

važnost dijeljenja istih, služi se pričom koja to na najbolji način pojašnjava. Čitatelj evanđelja tako prati pripovijest o nekome čovjeku kojemu je bogato urodila zemlja te je urod toliki da ne zna gdje bi ga stavio. Evanđelist tada kroz donošenje nutarnjih stanja, odnosno pitanja koja se rađaju u dubini toga čovjeka, nastoji prikazati mentalitet ljudi koji se bore s materijalnošću do te mjere da s njom jednostavno ne mogu izaći na kraj.

Ljudi koji žive za materijalno te olako gube dušu

Nepoznati gospodin iz evanđelja promišlja o rušenju svojih dotadašnjih žitnica i gradnji novih jer želi uživati u materijalnosti ne mareći za bilo što drugo. Dapače, u svome osobnom nutarnjem monologu svoju dušu tješi s pomišlju na materijalnost koja je obilna te želi biti garancija ispunjenja i vlastite duše. Tekst je toliko ironičan da je to zapanjujuće. Nepoznati čovjek iz evanđelja želeći uživati u materiji i njome ispuniti svoju nutrinu ipak ne može pobjeći od života duše koji ga dovodi do dubljih pitanja o smislu vlastita postojanja. Jer život duše više je od žitnica i onoga što čovjek vidi sada i ovdje. Krhak je poput iste materijalnosti. Kao što urod i žitnice mogu nestati u hipu, tako i ljudska duša može nestati u trenu. Ljetina tada ostaje drugome, a život čovjeka odlazi u nepovrat. Čovjek time kuša apsurdne svojega postojanja do te mjere da je to nepodnošljivo. Pripovijest o bogatom čovjeku završava Isusovom uputom o važnosti bogaćenja u Bogu koje je garancija istinskog ispunjenja ljudske osobe.

Život za druge kao put dolaska do životne radosti

Sve do sada rečeno želi biti putokaz čovjeku i danas. Čovjeku koji je često ranjen jer

je neprestano zabrinut oko stjecanja što većeg materijalnog kapitala te jednostavno ne stigne razmišljati o nekim nematerijalnim vrijednostima. Ljubavlju prema materijalnom često čovjek sebe iscrpi te ne prepozna niti vlastitu braću i sestre koji su mu prilika da sebe bogati u Bogu. Svaki trenutak dijeljenja svojega blaga s braćom i sestrama koji imaju manje biva tako prigodom ljudskog bogaćenja u Bogu. To i jest istinski put života duše. Ona tada doista živi budući da ju ne pokreće tek gomilanje materijalnih dobara, nego većma stvaranje nematerijalnih vrijednosti od kojih ona onda živi i biva istinski ispunjena. Moguće je to onoj duši koja živi za brata te je spremna s njime dijeliti svoja dobra, a tada joj se otvara i prostor ulaska u neizmjernu radost jer duša je to koju ispunjava tuđe, a ne tek vlastito dobro. Oslobađa se sebe te time biva nekako lakša. Sasvim suprotno od svih onih koji tjeskobno žive za sebe te gomilanje svoga blaga ne vodeći računa da ih takav život naprosto troši.

Oni dakle koji život ne žive za druge kao da ga niti ne stižu živjeti. Razlog je jednostavan. Život koji se živi za sebe, a ne da bi ga se dijelilo drugima, nema neku veliku vrijednost te je put u gubitak istoga života. Oni koji Kristu pristupaju na samom početku evanđeoskog ulomka svjesni su da Krist i jest učitelj jednog novog načina života te računaju na njegovu pomoć kod podijele dobara među braćom. Zato drugi dio evanđelja služi kao pomoć onome prvome dijelu u kojemu Krist biva pitan za pomoć oko raspodijele dobara među braćom. Jedan to brat razumije, a očito računa i na Kristovu pomoću te snagu autoriteta da to posvjesti i drugome bratu. Hoće li u tome uspjeti nije moguće znati baš kao ni u svim sličnim takvim situacijama gdje se i danas brojne obitelji dijele jer ne znaju ili pak ne žele dijeliti svoja dobra.

Obiteljske svađe zbog podijele imanja

Brojni su primjeri iz svećeničke pastoralne prakse gdje su ljudi razdijeljeni nakon smrti

roditelja. Ne znaju kako podijeliti imanje te ulaze nerijetko u žustre rasprave oko toga što kome pripada. Sve ono tako lijepo i plemenito što su isti ljudi godinama izgrađivali zajedno sa svojim roditeljima sada kada njih više nema jer su im duše otišle k Bogu, u hipu biva zaboravljeno. Braća kao da više ne žele biti braća. Sestre postaju katkada najgore neprijateljice. Jedna drugoj zamjeraju gotovo sve. Optužbe tada lete u gomili ružnih riječi kao skupi kuhinjski noževi. Bratstvo na jednoj ljudskoj, a kamoli na vjerničkoj razini zajedništva osoba u Kristu, biva naprasno prekinuto. Dobiva se dojam kao da su djeca čekala smrt roditelja da počnu živjeti neke svoje nove živote. Zaboravljajući prit tome svu ljubav koju su zajedno primili od istih roditelja koji su godinama dilazi obitelji ne na osnovu novca i kredita, nego prije svega na osnovu iskrene ljubavi prema svojoj djeci i vlastitoj obitelji. Kuću nije gradio tek kapital, nego prije svega zajedništvo roditelja i djece. Obiteljske ručkove nije krasila tek bogata trpeza najfinijih jela, nego iskrena i uzajamna ljubav sustolnika.

Osobni ispit odnosa prema materijalnim dobrima

Vrijedno je stoga uvijek zastati te sebe staviti pred osobni ispit zrelosti kada su u pitanju materijalna dobra koja netko posjeduje. Još jasnije rečeno, ako je kuću i sagradio tata ili mama, nije ju sagradio ni sin ni kći. Oni ju mogu primiti samo kao dar, a dar se ničim ne zaslužuje. Kao što je biti sin ili kćer puki dar, a ne zasluga. Dar je to ljubavi Božje. Pokazatelj da je čovjekov život od samoga začetka plod darovanosti, a ne zasluge i stjecanja materije na koju netko ima pravo da bi u njoj samostojno uživao.

Naposljetku, ne preostaje ništa drugo nego moliti Gospodina da se uvijek bude svjestan činjenice da je puno važnije živjeti iz duše i za dušu, a ne za materijalnost koja istu dušu vrlo brzo utapa u neutaživim porivima da potvrdi sebe. Dušu valja sačuvati jer tijelo je vremenito kao i roditeljska kuća sa svim svojim žitnicama.

Ivan Benaković

Preobraženje Gospodinovo

6. kolovoza 2025.

ULAZNA PJESMA

U sjajnom se oblaku ukaza
Duh Sveti, i začu se Očev
glas: Ovo je Sin moj,
Ljubljeni! U njemu mi sva
milina! Slušajte ga!
(Usp. Mt 17,5)

ZBORNA MOLITVA

Bože, ti si u Kristovu
preobraženju potvrdio
otajstva naše vjere
svjedočanstvom Zakona i
proroka i unaprijed pokazao
naše božansko posinjenje.
Daj da slušamo glas tvoga
ljubljenoga Sina te
zavrijedimo biti njegovi
subaštini.

Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Posveti, Gospodine, molimo,
ove darove Preobraženjem
svoga Sina. Obasjaj nas
njegovim svjetlom, i očisti
od grijeha.
Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Kad se Krist očituje,
bit ćemo njemu slični, jer
vidjet ćemo ga kao što jest.
(1Iv 3,2)

POPRIČESNA MOLITVA

Gospodine, daj da nas ova
pričest promijeni na sliku
Isusa Krista, čiju si slavu
očitovao čudesnim
preobraženjem.
Koji živi.

Prvo čitanje Dn 7,9-10.13-14

Odišlo mu bijelo poput snijega.

Čitanje Knjige proroka Daniela

Gledao sam: Prijestolja bjehu postavljena i Pradavni sjede. Odi-
jelo mu bijelo poput snijega; vlasi na glavi kao čista vuna. Njegovo
prijestolje kao plamenovi ognjeni i točkovi kao žarki oganj. Rijeka
ognjena tekla, izvirala ispred njega. Tisuću tisuća služahu njemu,
mirijade stajahu pred njim. Sud sjede, knjige se otvoriše. Gledah u
noćnim viđenjima i gle s oblacima nebeskim dolazi kao Sin čovječji.
On se približi Pradavnome i dovedu ga k njemu. Njemu bi predana
vlast, čast i kraljevstvo, da mu služe svi narodi, plemena i jezici.
Vlast njegova vlast je vječna, nikada neće proći, kraljevstvo njegovo
vječno, nikada propasti neće.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 97,1-2.5-6.9

Pripjev: Gospodin kraljuje, Svevišnji – nad svom zemljom!

Gospodin kraljuje: neka kliče zemlja,
nek se vesele otoci mnogi!

Oblak i tama ovijaju njega,

pravda i pravo temelj su prijestolja njegova.

Brda se tope pred Gospodinom ko vosak,
pred vladarom sve zemlje.

Nebesa navješćuju pravednost njegovu,
svi narodi gledaju mu slavu.

Ti si, Gospodine, Svevišnji – nad svom zemljom,
visoko, visoko nad bozima svima.

Drugo čitanje 2Pt 1,16-19

Taj Glas s neba čusmo.

Čitanje Druge poslanice svetoga Petra apostola

Predragi! Nismo vam navijestili snagu i Dolazak Gospodina našega
Isusa Krista slijedeći izmudrene priče, nego kao očevici njegova
veličanstva. Od Oca je doista primio čast i slavu kad mu ono od
uzvišene Slave doprije ovaj glas: »Ovo je Sin moj, Ljubljeni moj, u
njemu mi sva milina!« Taj glas, koji s neba dopiraše, čusmo mi koji
bijasmo s njime na Svetoj gori. Tako nam je potvrđena proročka
riječ, te dobro činite što uza nju prijanjate kao uza svjetiljku što svi-
jetli na mrklju mjestu – dok Dan ne osvane i Danica se ne pomoli u
srcima vašim.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja Mt 37,5c

Ovo je Sin moj, Ljubljeni!

U njemu mi sva milina! Slušajte ga!

Evanđelje Lk 9,28-36

Dok se molio, izgled mu se lica izmijeni.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: Povede Isus sa sobom Petra, Ivana i Jakova te uzide na goru da se pomoli. I dok se molio, izgled mu se lica izmijeni, a odjeća sjajem zablista. I gle, dva čovjeka razgovarahu s njime. Bijahu to Mojsije i Ilija. Ukazali se u slavi i razgovarali s njime o njegovu Izlasku, što se doskora imao ispuniti u Jeruzalemu. No Petra i njegove drugove bijaše svladao san. Kad se probudiše, ugledaše njegovu slavu i dva čovjeka koji stajahu uza nj. I dok su oni odlazili od njega, reče Petar Isusu: »Učitelju, dobro nam je ovdje biti. Načinimo tri sjenice: jednu tebi, jednu Mojsiju, jednu Iliji.« Nije znao što govori.

Dok je on to govorio, pojavi se oblak i zasjeni ih. Ušavši u oblak, oni se prestrašiše. A glas se začu iz oblaka: »Ovo je Sin moj, Izabranik! Njega slušajte!« I upravo kad se začu glas, osta Isus sam. Oni su šutjeli i nikomu onih dana nisu kazivali što su vidjeli.

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	75.4	U sjajnom se oblaku
ili	I	Svi kliknimo Kristu
Otpjevni psalam:	ŽV 7/2009	Gospodin kraljuje
Prinosna:	211	Isus Krist je slika Božja
ili	229	Od Božje snage
Pričesna:	184 ili 283	Ti divni Kralj si nebesnik
	201	O svjetlo duša, Isuse
	218	Nebom glasi odjekuju
Završna:	753	Do nebesa
ili	207	Prigni se svako koljeno

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, živeći u vremenima ratova i nemira potrebiti smo temeljite preobrazbe življenja, stoga se u svoj poniznosti skrušimo te zavapimo vječnome Ocu:

1. Krista si nazvao svojim božanskim sinom i predao mu svu vlast. Daj da mu sveta Crkva u svemu bude poslušna i slijedi njegov nauk, molimo te.
2. Kristovi su učenici, svjedočeći njegovoj preobrazbi, učvršćeni u vjeri. Učini svećenike istinskim navjestiteljima svete vjere, molimo te.
3. Svijet neprestano ulijeće u nove sukobe i ratove. Podaj nam Duha poniznosti da naučimo bližnje poštivati, a ne prisvajati njihovu baštinu ratovima, molimo te.
4. Često se u crkvama odlučimo obratiti, a kasnije u javnosti zanemarujemo vjeru. Daj da se ne zaklanjamo sjenicama oduševljenja, već u svakoj prigodi hrabro svjedočimo pripadnost Kristu, molimo te.
5. Naši dragi pokojni čekaju na milost oprostjenja grijeha. Nemoj im uskratiti svoje milosrđe, već ih po neizmornoj ljubavi preobrazi za vječnost, molimo te.

Vječni Oče, hvala ti na tvojoj beskrajnoj ljubavi koju si nam očitovao u životu svoga Sina, po kojem smo otkupljeni za vječnost. Ponizno te molimo da ove naše iskrene prošnje poslušáš i uslišiš.

Po Kristu, Gospodinu našem. Amen.

Preobraženje Gospodinovo

Blagdan Preobraženja Gospodinova također nosi naziv Božje lice, te nas samim nazivom potiče na razmišljanje o vidljivoj Božjoj prisutnosti u ovome svijetu. Činjenicu da je Bog prisutan u ovome svijetu otkrivamo već u objavi Staroga zavjeta, kada Gospodin u slici gorućega grma objavljuje Mojsiju svoje ime »Ja sam koji jesam« u *Izl* 3,14. Kao što Mojsije vidi gorući grm i čuje Boga koji govori, u današnjem Evanđelju (*Lk* 9,28b-36) pronalazimo Isusa na gori preobraženja, čije lice trojica izabranih apostola vide u novom svjetlu te čuju glas iz oblaka.

I jedna i druga teofanija u sebi uključuju audiovizualne elemente, koji njezine primatelje trebaju osvjedočiti s obzirom na autentičnost religioznog iskustva, te Mojsija i apostole učvrstiti u vjeri i povjerenju s obzirom na zahtjevu budućnost koja je pred njima. Mojsija će proživljeno religiozno iskustvo učvrstiti u njegovim odlascima na faraonov dvor i pomoći mu u teškoćama s kojima se susretao na putu dok vodi narod prema Sinaju, dok će apostoli iz događaja Gospodinovog preobraženja crpiti snagu u nadvladavanju sablazni križa, upravo onako kako to govori predslavlje današnjega blagdana: »On je na gori preobraženja objavio svoju skrivenu slavu i pred izabranim svjedocima božanskim sjajem obasjao svoje smrtno tijelo. Tako je učenicima pomogao da podnesu sablazan križa i cijelom tijelu Crkve nagovijestio da će jednom uživati njegovu proslavu.« (*Rimski misal*, str. 532).

Audiovizualni elementi teofanije preobraženja

Kada čitamo biblijske tekstove bilo Starog ili Novog zavjeta koji opisuju viđenja ili čudesa, u moderno vrijeme najčešće pribjegavamo egzegetskim tumačenjima koja naglašavaju važnost literarne forme, ili određenog oblika izražavanja, bez nužnog potvrđivanja povijesnosti ovakvih događaja. Ovaj pristup kao

da egzegezu drži unutar određenih okvira znanstvenosti, jer u moderno vrijeme znanosti i tehnike, sve nadnaravno nije prihvatljivo pa su stoga opisi čudesa, viđenja i nadnaravnih iskustava samo literarne forme koje moderna biblijska znanost treba demitologizirati. Ovakav ekstremni jednostrani pristup nije autentičan, jer kršćansko religiozno iskustvo u sebi uključuje također i nadnaravnost. To ne znači da ćemo u biblijskim opisima uvijek tražiti povijesnu istinu, jer su doista pisci pisali služeći se unaprijed određenim ili uobičajenim načinima izražavanja i strukturama, ali ćemo uvijek ostati otvoreni za nadnaravno, mistično i čudesno u tim biblijskim opisima, jer upravo je takvo religiozno iskustvo što ga pojedinci i dan danas doživljavaju.

Kontekst odvijanja ove teofanije jest gora ili brdo, što u biblijskom slikovlju označava mjesto Božje prisutnosti, jer upravo brdo Sinaj jest mjesto Božjeg prebivanja, gdje Mojsije doživljava susret s Bogom u gorućem grmu, a kasnije na brdu Sinaju prima zapovijedi. Kada Isus, stoga, uzima svoje odabrane apostole i vodi ih na goru, on kao da ih izdaleka priprema za to božansko religiozno iskustvo, koje je povezano s mjestom Božjeg prebivanja. Jedino evanđelist Luka od sinoptika spominje da je Isus uzišao na goru pomoliti se. To znači da za evanđelistu Luku molitva kao razgovor s Bogom postaje važna u doživljavanju Isusa kao Sina Božjega, jer upravo kad se molio, izmijenio mu se izgled lica i odjeća mu je sjajno zablistala.

Tijekom samog događaja preobraženja učenici najprije vide Isusa u potpuno novom svjetlu, u njegovoj slavi, a zatim vide i dva čovjeka koji stoje uza nj i razgovaraju s njime, Mojsije kao predstavnik Zakona Staroga zavjeta i Ilija kao predstavnik Proroka. Pisac želi reći da s Isusom, Sinom Božjim, razgovara čitava starozavjetna tradicija, što je ujedno i ranokršćanski način čitanja Staroga zavjeta, jer bilo Zakon bilo Proroci

naviještaju Isusa. Evanđelist Luka slično govori na kraju svoga Evanđelja, kada Isus tumači učenicima na putu u Emaus kako starozavjetna tradicija upravo njega naviješta: »Počevši tada od Mojsija i svih proroka, protumači im što u svim Pismima ima o njemu.« (Lk 24,27). Isus je, dakle, ispunjenje starozavjetnih iščekivanja, on je slavni Mesija i Sin Božji. Mojsije i Ilija razgovaraju s Isusom o njegovu Izlasku, koji se trebao doskora ostvariti u Jeruzalemu. Jedino evanđelist Luka upotrebljava riječ »Izlazak« za događaje Isusovoga života koji će se dogoditi u Jeruzalemu, to jest njegovu muku, smrt i uskrснуće, uspoređujući ih tako s događajem Izlaska što je opisan u starozavjetnim knjigama Izlaska, Levitskog zakonika, Brojeva i Ponovljenoga zakona. Apostoli također vide i oblak koji ih je zasjenio, a upravo je oblak Božje prisutnosti, koji se spustio sa Sinaja na šator sastanka, Izraelce vodio na njihovom putu prema obećanoj zemlji, što je opet opisano u knjigama Izlaska, Levitskog zakonika, Brojeva i Ponovljenoga zakona.

Opis događaja Isusovoga preobraženja tako je sročeno, da Isusa, Sina Božjega, čvrsto utemeljuje u opisima Božjeg djelovanja u Starome zavjetu, nagovješćujući veliku novost koja se otkriva u posljednjem koraku, a to je auditivno iskustvo same teofanije preobraženja, jer se glas začuo iz oblaka: »Ovo je Sin moj, Izabranik! Njega slušajte!« (usp. Lk 9,35). Očev glas iz oblaka u Lukinom tekstu nastavlja tradiciju Božjega govora koji je povezan s vizualnom prisutnošću oblaka, na osobiti način u trenucima kada Mojsije prima Božje riječi na brdu Sinaju (usp. Izl 19,9), ili kada ih prima u šatoru sastanka (usp. Izl 33,9-10). Kada apostoli čuju glas iz oblaka, Luka jasno želi istaknuti kontinuitet Božjega govora u Novom zavjetu s onim u Starom zavjetu, ali taj Božji glas Isusa proglašava Sinom Božjim, kojeg treba slušati. To je apsolutna novost događaja preobraženja. Isus je proglašen Sinom Božjim i apostoli trebaju Isusa prihvatiti kao Sina Božjega, unatoč očigledne slabosti i sablazni

James Tissot, *Preobraženje*, 1886. – 1894.

koja prijeti radi njegove muke, križa i smrti, što će se uskoro dogoditi u Jeruzalemu.

Kako apostolima, tako i nama izvanredna i pozitivna religiozna iskustva našega života, koja od vremena do vremena proživljavamo, trebaju pomoći hrabro prihvatiti tešku i pomalo izazovnu svakodnevnicu našega života. Umjesto da poput Petra gradimo »duhovne sjenice« na različitim duhovnim skupovima i seminarima, gdje ćemo se povući iz realnosti života, jer je realnost braka i obitelji pomalo teška i zahtjevna, moramo biti hrabri ljudi i slušati Isusov glas iz nedjelje u nedjelju u našim župnim zajednicama, na redovitim nedjeljnim sastancima i susretima s Uskrslim Kristom. Izvanredna religiozna iskustva nisu »opijum naroda«, nego mnogo više »nutarnja snaga« narodu za svakodnevnu zahtjevnu životnu borbu, dok jednoga dana čitava naša egzistencija ne postane vječni susret s Izabranikom Božjim u kraljevstvu nebeskom.

Mladen Horvat

Devetnaesta nedjelja kroz godinu

10. kolovoza 2025.

ULAZNA PJESMA

Pogledaj, Gospodine, na Savez svoj, i život svojih siromaha ne zaboravi zauvijek. Ustani, Bože, zauzmi se za svoju parnicu, ne zaboravi vike onih koji te zazivaju.

(Ps 74,20.19.22-23)

ZBORNA MOLITVA

Svemogući vječni Bože, smijemo te zvati svojim Ocem. Daj da nam u srcu poraste duh sinovstva te uđemo u obećanu baštinu. Po Gospodinu.

DAROVNA MOLITVA

Gospodine, prinosimo ti darove koje si nam ti udijelio. Molimo te, primi ih iz ruku svoje Crkve i snagom Duha pretvori u otajstvo spasenja. Po Kristu.

PRIČESNA PJESMA

Kruh koji ću ja dati tijelo je moje, za život svijeta, govori Gospodin.

(Iv 6,52)

POPRIČESNA MOLITVA

Gospodine, pričestili smo se tijelom i krvlju tvoga Sina. Ta pričest neka nas spasi i utvrdi u svjetlu tvoje istine. Po Kristu.

Prvo čitanje Mudr 18,6-9

Čime si kaznio naše protivnike, time si proslavio nas pozvavši nas k sebi.

Čitanje Knjige Mudrosti

Noć oslobođenja bijaše unaprijed najavljena ocima našim da bi jasno znali kakvim su prisegama povjerovali, i da budu dobre volje. Tako je tvoj narod očekivao spas pravednika i propast neprijatelja. Jer čime si kaznio naše protivnike, time si proslavio nas, pozvavši nas k sebi. Tada su pobožna djeca pravednikâ žrtve tajno prinijela i složno postavila zakon božanstven da sveti tvoji jednako snose i dobra i pogibelji. I tad su zapjevali svete pjesme otaca.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 33,1.12.18-20.22

Pripjev: Blago narodu koji Gospodin odabra sebi za baštinu!

Pravednici, Gospodinu kličite!

Hvaliti ga pristoji se čestitima.

Blago narodu kojemu je Gospodin Bog, narodu koji on odabra sebi za baštinu!

Evo, oko je Gospodnje nad onima koji ga se boje,
nad onima koji se uzdaju u milost njegovu:
da im od smrti život spasi,
da ih hrani u danima gladi.

Naša se duša Gospodinu nada,
on je pomoć i zaštita naša.

Neka dobrota tvoja, Gospodine, bude nad nama
kao što se u tebe uzdamo!

Drugo čitanje Heb 11,1-2.8-19

Iščekivaše onaj utemeljeni grad kojemu je graditelj i tvorac Bog.

Čitanje Poslanice Hebrejima

Braćo: Vjera je već neko imanjenje onoga čemu se nadamo, uvjerenost u zbiljnost kojih ne vidimo. Zbog nje stari primiše svjedočanstvo.

Vjerom pozvan, Abraham posluša i zaputi se u kraj koji je imao primiti u baštinu, zaputi se ne znajući kamo ide. Vjerom se kao pridošlica naseli u obećanoj zemlji kao u tuđini, prebivajući pod šatorima s Izakom i Jakovom, subaštinicima istog obećanja, jer iščekivaše onaj utemeljeni grad kojemu je graditelj i tvorac Bog.

Vjerom i Sara unatoč svojoj dobi zadobi moć da začne jer vjernim smatraše Onoga koji joj dade obećanje. Zato od jednoga, i to obamrla, nastala mnoštvo poput zvijezda na nebu i pijeska nebrojena na obali morskoj.

U vjeri svi su oni umrli, a da nisu zadobili obećanjâ, već su ih samo izdaleka vidjeli i pozdravili priznavši da su stranci i pridošlice

na zemlji. Doista, koji tako govore, jasno očituju da domovinu traže. Dakako, da su mislili na onu iz koje su izišli, imali bi još prilike vratiti se u nju. Ali sada oni čeznu za boljom, to jest nebeskom. Stoga se Bog ne stidi zvati se Bogom njihovim: ta pripravo im je Grad.

Vjerom Abraham, kušan, prikaza Izaka. Jedinca prikazivaše on koji je primio obećanje, kome bi rečeno: Po Izaku će ti se nazivati potomstvo! – uvjeren da Bog može i od mrtvih uskrisiti. Zato ga u predsluci i ponovno zadobi.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja Mt 24,42a.44

Bdijte i budite pripralni jer u čas kad i ne mislite Sin Čovječji dolazi!

Evanđelje Lk 12,35-40 (kraća verzija)

I vi budite pripralni!

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: Reče Isus svojim učenicima: »Neka vam bokovi budu opasani i svjetiljke upaljene, a vi slični ljudima što čekaju gospodara kad se vraća sa svadbe da mu odmah otvore čim stigne i pokuca. Blago onim slugama koje gospodar, kada dođe, nađe budne! Zaista, kažem vam, pripasat će se, posaditi ih za stol pa će pristupiti i posluživati ih. Pa dođe li o drugoj ili o trećoj straži i nađe ih tako, blago njima!

A ovo znajte: kad bi domaćin znao u koji čas kradljivac dolazi, ne bi dao prokopati kuće. I vi budite pripralni jer u čas kad i ne mislite Sin Čovječji dolazi.«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	226	Od sva se četiri vjetra
ili	220	Gdje god su dvojica
Otpjevni psalam:	ŽV str. 40	Blago narodu
Prinosna:	226.2 i 3	Tisuću zrnaca skupa
ili	XIV	Evo nas, Oče
Pričesna:	246	Ovdje je sada
	242	O sveta gozbo
	101	Kušajte i vidite
Završna:	175	O Srce, Sina Božjega

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, mnogim smo Božjim milostima prožeti, stoga se od nas i mnogo očekuje. Zahvalni za sve primljene milosti, uputimo nebeskome Ocu svoje molitve:

1. Sveta Crkva nas potiče da se bogatimo u nebesima. Daj da nas neprestano oduševljava nesebično vršenje dobrih djela za spas svih duša, molimo te.
2. Sveti su proroci u istinskoj posvećenosti vršili tvoje zapovijedi. Sve pastire obdari milošću služenja Crkvi po darovima koje od tebe neprestano primaju, molimo te.
3. Iako oku nevidljiva, vjera nas čini snažnima za izazove koje stavljaš pred nas. Sve vjerne neprestano nadahnjuj svojim Duhom i učini postojanima u nasljedovanju Krista, molimo te.
4. U životu neprestano čeznemo za ispunjenjem. Daj da ispunjenje svih naših čežnji bude upravo ljubav koju od tebe primamo i bližnjima pronosimo, molimo te.
5. Na koncu života doći ćemo pred tvoje nebesko prijestolje. Daj da ti na dar života uzvratimo obiljem darova ljubavi prema bližnjima, molimo te.

Nebeski Oče, zahvalna srca smo ti se obratili ovim iskrenim molitvama u nadi da ćeš ih uslišiti. Daj nam uvijek iznova bogatiti se dobrim djelima te tako u nebesima steći neraspadljivo blago za vječnost.

Po Kristu, Gospodinu našem. Amen.

Kome je više dano, od njega će se više i tražiti

Prema Romanu Guardiniju, jednom od poznatijih teologa prošlog stoljeća, čovjek je biće čežnje. Doista, čovjek neprestano nešto smišlja, očekuje, planira; čovjek je prirodno usmjeren na budućnost. Upravo to aktivno iščekivanje, usmjerenost k događajima i susretima koji će se tek ostvariti već sada mu život čini ljepšim. Vrijedi i obrnuto: zatvorenost obzorja čovjekov život čini nepodnošljivim. Od svih čežnji za kojima čovjek čežne jedna se izdvaja i nadilazi sve druge, a to je – čežnja za Bogom. Samo Bog može ispuniti želje čovjekova srca, poručuje nam Sveto pismo (*Ps* 37). Čovjek je racionalno biće koje nastoji živjeti po određenoj logici, bio on toga svjestan ili ne. Kao takav on neprestano pravi planove i nastoji ih ispuniti. Hod do ispunjenja plana je smislen i pričinja čovjeku veliko zadovoljstvo, čak i neovisno o preprekama koje treba savladati da bi cilj postigao.

Štoviše, nekad je čovjek i zadovoljniji kad je bilo više prepreka jer je u savladavanju prepreka učio i sazrijevao. Prepreke su ga izgradile, oplemenile. Doduše, dogodi se katkada da se zbog nesrazmjera naših želja i mogućnosti osjećamo potišteni i rastrgani jer ne postizemo sve što bismo željeli. Ipak, daleko je najgore ako je čežnje nestalo; ako smo odustali od sebe da budemo bolji, na osobnoj i profesionalnoj razini. Zašto i na profesionalnoj razini? Zato što je poznato da je čovjek u potpunosti zdrav samo onda kad je okrenut budućnosti, kad se razvija, a ne kad pasivno čeka da mu prođe vrijeme. Nadalje, čovjeku koji ne voli posao koji radi teško je prihvatiti sebe, a prihvaćanje sebe je preduvjet da bi čovjek prihvatio i volio druge ljude i život općenito.

Sol zemlje i svjetlo svijeta

Ako smo posve iskreni prema sebi – a možemo to biti ako hoćemo i Gospodin voli takve jer dolazi samo u iskrena srca – onda se možemo upitati: jesmo li mi doista kršćani,

jesmo li sol zemlje i svjetlo svijeta? Jesmo li ljudi vjere otvoreni poticajima odozgor na što nas sva čitanja pozivaju ili smo izgubili tu čežnju za Bogom i posvetili se svojim poslovima? Navika odmah kaže da jesmo kršćani, a ponos i taština još osnaži redovito ukazujući na nedosljednosti nekih drugih kršćana. Međutim, ako osluhnemo sebe malo dublje postat ćemo svjesni svojih kompromisa i nedosljednosti. Naime, čitamo u Svetom pismu o Bogu kako je moćan i velik, kako oduševljava mnoge jer je vjeran svojim obećanjima. Čitamo danas o veličanstvenoj vjeri Abrahama, praoca naše vjere. Čitamo o apostolima kojima je Isus odmah ušao pod kožu. Jednostavno ih je očarao i slijedili su ga do kraja; sve su podložili njemu, predali se do kraja u njegovu misiju. Mi kao da se povremeno zapalimo, ali opet nastavimo po starom, umorni smo za nove početke. Previše smo svoji, a premalo Gospodinovi. I previše pričamo o Gospodinu, a premalo s njim. Zašto nas dublje ne zahvaća njegova poruka, misija? Zašto je naše zapadno kršćanstvo tako umorno i gotovo nikoga ne oduševljava? Možda nije dovoljno samo vjerovati u Boga. Možda treba čežnuti za Bogom, pripadati mu životom. Da, nedvojbeno nam je to potrebno jer »kad Bog prestane biti naša čežnja, onda za nas postaje deklarativnom mantrom« (F. Prcela).

Gdje je blago tu je i srce

Gdje vam je blago ondje će vam i srce biti, kaže Isus u evanđelju pozivajući nas na budnost. Budnost se odnosi na ono što smo primili od Gospodina i na ono što dajemo drugima. Za oboje smo odgovorni. Sluga Božji o. Ante Antić je na jednom mjestu zapisao da ono što mi jesmo jest Božji dar nama, a ono što ćemo mi postati – bit će naš dar Bogu. Da, to je samo na drugi način izrečeno ono što Isus kaže u evanđelju: »Kome je god mnogo dano, od njega će se mnogo iskati« (*Lk* 12,48). Ako dublje promislimo

složit ćemo se da nam je svima puno toga dano: od života, vremena, ljudi kojima smo okruženi do različitih darova (sposobnosti) koje su nam darovane upravo zato da bi jedni druge obogatili međusobnom različitosti. Odgovorni smo za razvoj ili za zakopavanje primljenih talenata. Oni nisu darovani u obliku »gotovih proizvoda« već u obliku sjemenki, potencijala kojeg treba razvijati. I to ne samo u smislu veće produktivnosti, nego i u smislu moralne odgovornosti, dužnosti prema drugima i svemu stvorenom.

Da bismo postali svjesni odgovornosti prvo moramo postati svjesni darova koje smo primili, talenata koje treba razvijati. S upoznavanjem i prihvaćanjem sebe u cjelini raste i mogućnost našeg razvoja. Navedeni zadatak nije nipošto samorazumljiv jer čovjek je često otajstvo i samom sebi. Što učinimo kad ne znamo upravljati s nekim uređajem? Potražimo uputstva i onda saznamo. Onaj tko je uređaj napravio napisao je i uputstva za uporabu istoga. Zar nije slično i s nama ljudima: Bog nas je stvorio a njegova objavljena riječ u Svetom pismu predstavlja uputstva kako treba živjeti.

Božji sin i naš Otkupitelj otkrio je čovjeku otajstvo Boga i čovjeka (GS, br. 22). Dakle, mi svoj identitet i dostojanstvo crpimo iz uvjerenja da smo Božja stvorenja. Bog nas je stvorio i on nam daje i svrhu. Upravo onako kako i mi dajemo različitim proizvodima koje proizvodimo. Približiti se stoga onom što Bog želi s nama, znači ostvariti se kao ljudi. Biti budan na njegove poticaje znači živjeti u punini, živjeti već sada, a ne odgađati život i odbacivati odgovornost. Budnost je obilježje novoga života, života s Bogom.

Rembrandt Harmenszoon van Rijn, *Abraham i Izak*, 1635.

Kako Božji plan ostvariti? Nasljeđujući Krista. On, Otkupitelj čovjeka, jednom za sebe reče da nije došao da mu služe već da služi (Mk 10,45). To je i naš put. Ako želimo biti autentični njegovi učenici trebamo se neprestano usavršavati, osobno i profesionalno, te preuzimati odgovornost za život čovjeka i svega stvorenoga. Razvoj tehnologije može nam u tome pomoći, ali naša posvećenost iznutra je nenadomjestiva. Bez nje, odnosno bez Boga i njegovih vrijednosti tehnologija se brzo okrene protiv čovjeka. Bdjeti nad svim i učiniti da tehnologija, politika, ekonomija... služi čovjeku, a ne obrnuto naša je trajna zadaća.

Ivica Jurić

Blago narodu

Otpjevni psalam za XIX. nedjelju kroz godinu – C

Ivan Andrić

Ant.

Bla - go na - ro - du ko - ji Go-spo-din o - da-bra se - bi za ba - šti - nu!

Ps 33, 1 i 12. 18-19. 20 i 22

1. Pravednici, Go - - - - spo-di-nu kli - či - te! Hvaliti ga pristo - - ji se će - sti - ti - ma.
 2. Evo, oko je Gospodnje nad onima koji ga se bo - je, nad onima koji se uzdaju u mi - lost nje - go - vu:
 3. Naša se duša Go - - - - spo-di-nu na - da, on je pomoć i za - - šti - ta na - ša.

1. Blago narodu kojemu je Go-spo-din Bog, narodu koji on odabra se - bi za ba - šti - nu!
 2. da im od smrti ži - vot spa - si, da ih hrani u da - - ni - ma gla - di.
 3. Neka dobrota tvoja, Gospodine, bu - de nad na - ma kao što se u te - be uz - da - mo!

INFORMACIJE I NARUDŽBE:

HRVATSKI INSTITUT ZA LITURGIJSKI PASTORAL
Ksaverska cesta 12a, 10000 Zagreb • tel.: +385 (0)1 5635 050
e-mail: pretplata@hilp.hr • www.hilp.hr

CIJENA

26,00 €

Naručite novo izdanje

Božanskog časoslova za Božji puk

**isključivo na e-poštu:
narudzbe@hilp.hr**

Troškovi poštarine
nisu uračunati u cijenu.

**NOVO
IZDANJE!**

živo vrelo

List izlazi 13 puta godišnje. Cijena pojedinog primjerka: 2 €. Inozemstvo: 4,23 €; 7,08 USD; 7,08 CAD; 8,46 AUD

Godišnja pretplata: 26 €. Inozemstvo: 55 €; 92 USD; 92 CAD; 110 AUD • BiH, SRB, MNE: 40 €

Za pretplatnike s deset i više primjeraka odobravamo popust od 10%.

Uplate za Hrvatsku: Privredna banka Zagreb, d.d. – IBAN: HR8823400091110174994

model plaćanja: 02 – poziv na broj: upisati pretplatnički broj

Uplate za inozemstvo: Privredna banka Zagreb, d.d. – IBAN: HR8823400091110174994 – SWIFT: PBZGHR2X

Sva prava pridržana. Nijedan se dio liturgijsko-pastoralnog lista Živo vrelo ne smije umnožavati, fotokopirati, reproducirati ni prenositi u bilo kakvu obliku (elektronski, mehanički i sl.) bez prethodne pisane suglasnosti glavnog i odgovornog urednika.

HRVATSKI INSTITUT ZA LITURGIJSKI PASTORAL
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji